

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Kroniek van Afrika
African Studies Centre

Citation

Kroniek van Afrika. (1961). *Kroniek van Afrika*. Afrika-Studiecentrum, Leiden. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/520>

Version: Not Applicable (or Unknown)

License:

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/520>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

1971

**KRONIEK
VAN
AFRIKA**

Anslog in Marokko — Drie rode dagen van Soedan

Aspects of private foreign investment

An economist takes stock

Uganda in fasen

KRONIEK VAN AFRIKA

1971/3 elfde jaargang

Voor het Afrika-Studiecentrum uitgegeven door Van Gorcum & Comp. n.v. Assen

Ten geleide, p. 145

Kroniek

Manslag in Marokko, p. 146 — Drie rode dagen van Soedan, p. 149

Artikelen

Aart J.M. van de Laar — Aspects of Private Foreign Investment in African Development, p. 159

H.L. van der Laan — An Economist Takes Stock, p. 177

Martin R. Doornbos — Oeganda in fasen, p. 180

Documenten

Crises in Marokko, Madagascar en Zambia, p. 185

De verklaring van Addis Abeba, p. 197

Boekbesprekingen

Incarceration and creation (a review article) (V.A. February), p. 201

Hugh G. Brooks en Yassin El-Ayouti (Ed.) — *Refugees South of the Sahara*. An African dilemma (A.E. Bayer), p. 209

Jean Chatenet — *Petits Blancs, vous serez tous mangés* (R. Buijtenhuijs), p. 211

Boekaankondigingen

door B.J. Ackermann en P.A. Emanuel

Mededelingen

Sociale academie in Tanzania, p. 216

Redactie:

A. E. Bayer P. A. Emanuel K. L. Roskam

Administratie

Voor abonnementen, adreswijzigingen, enz.: Van Gorcum & Comp. n.v. Assen
Telefoon (05920) 15647 / Postgiro 802255

Jaarabonnement f 18,50 / studentenabonnement f 13,50 / losse nummers f 5,50

Verschijnt 4 × per jaar.

Ten geleide

In 1961 ontving de Zuidafrikaanse sociaal-psycholoog Dr. S. Biesheuvel als eerste de naar hem genoemde medaille 'for significant contributions to the knowledge of man in Africa'. Nadat dit ereteken vervolgens aan o.m. de psycholoog Mundy Castle, de archeoloog Raymond Dart, de pedagoog E.C. Malherbe en de antropologe Monica Wilson was uitgereikt, volgde dit jaar de toekenning aan prof. J.F. Holleman, hoogleraar te Leiden in het volksrecht en de rechtsontwikkeling in niet-westerse samenlevingen. Hij ontving de onderscheiding voor zijn wetenschappelijke studies in Zuid-Afrika, Zuid- en Noord-Rhodesië, alsmede voor zijn werk als directeur van het Institute of Social Research van de universiteit van Natal (1957-1963) en vervolgens als wetenschappelijk directeur van het Afrika-Studiecentrum te Leiden (1963-1969).

Uit deze laatste periode memoreren wij hier slechts, dat onze destijds nog gestencilde Kroniek dadelijk zijn volle aandacht had. Uitbreiding van de redactie, periodieke eigen waarneming van de Afrikaanse werkelijkheid, en de omzetting in een gedrukt tijdschrift zijn door hem tot stand gebrachte veranderingen. Met de toekenning van de Biesheuvel Medal wensen wij prof. Holleman van harte geluk.

redactie

Manslag in Marokko

Hoewel voor wie van buiten toekijkt de politieke ramp die als een storm over Oost-Pakistan is gewerveld, honderdduizenden neersloeg en miljoenen op de vlucht dreef, de ernst van politiek onheil elders relativeert, is voor het betrokken land van binnen uit bezien dat onheil er niet minder om. Sharpville blijft een schande voor Zuid-Afrika, Biafra een tragedie voor alle Nigeriërs, en in Marokko's annalen de 42e verjaardag van koning Hassan II een bloedige bladzij.

Dat het in Marokko tot een uitbarsting zou komen, was te verwachten. Dat het daarbij zo gewelddadig toeging, doet nieuwe spanningen verwachten als ook hier niet ingrijpende politieke veranderingen tot stand komen. Die veranderingen zullen moeten komen uit het middelpunt waarom alles draait, de koning, die vertwijfeld uitriep dat hij het niet begreep toen op 10 juli 1971 op zijn buitenpartij alles om hem wankelde, links en rechts gasten werden neergeschoten en ook hijzelf dacht in het bloedbad onder te zullen gaan.

Wie heeft, al was het achteraf, het wel begrepen? Wie misschien voor de rechter enige klaarheid hadden kunnen brengen, stonden al op dertien juli voor de executiepelotons. Er is het gordijn van de woorden des konings. Er is de versie van 's konings trouwste dienaar, die in de namiddag van de tiende juli volmacht kreeg om orde op zaken te stellen en op dertien juli aan die opdracht had voldaan, de minister van binnenlandse zaken, generaal Oufkir. De buitenwacht blijft gissen.

Zoveel is nog duister en zal voorlopig duister blijven, dat hier in plaats van mee-(ver)gissen volstaan wordt met een beknopte weergave van de bekende feiten. Ook de na herstel van de orde nog steeds zieke samenleving verdient aandacht.

De traditie getrouw vierde de koning zijn verjaardag op Skirat, 20 km ten zuiden van Rabat, een buitenverblijf bestaande uit een hoofdgebouw, losse bijgebouwen, een golfveld, lage duinen en strand. Als gewoonlijk was de bijeenkomst in het hete zomerseizoen informeel, was iedereen die in Marokko iets betekent, ook van de buitenlanders, uitgenodigd en hadden zeer velen daar gehoor aan gegeven, in totaal ongeveer twaalfhonderd gasten.

Vroeg in de ochtend van dezelfde tiende juli vertrokken onder bevel van hun commandant, kolonel Ababou, 1400 aspirant-onderofficieren uit hun opleidingsschool in het dorp Ahermoumou ten oosten van Fes voor een oefening met scherp in de streek Ben Slimane, ten zuiden van Rabat, meer dan 300 km westwaarts. De tocht voerde via Fes, Meknes en Rabat door drie van de tien militaire gewesten. Behalve de directeur van de militaire opleidingen, generaal Mustapha, waren dus ook de gewestelijke bevelhebbers Bougrine, Hamou en Habibi op de hoogte. Aangezien niets in de gewesten gebeurt zonder weten en instemming van het militaire huis van de koning, dat geleid werd door generaal Medbouh, was ook deze laatste op de hoogte. Tegen een uur in de middag was de colonne Skirat genaderd, van waaruit Medbouh haar tegemoet reed en waarheen hij weer terugkeerde. De colonne splitste zich in tweeën, overweldigde een uur later de wacht en viel het buitenverblijf binnen. Er werd geschoten op feestgangers en personeel, hoge militairen werden opgeroepen en vervolgens gefusilleerd. Zo lieten drie generaals en drie kolonels het leven. Gasten werden gevangen genomen, kostbaarheden afgegrist en vertrapt, de vrouwen uit hun verblijf opgejaagd. De koning, generaal Oufkir, premier Laraki en

nog enkele gasten verdwenen in een kleedkamer, of zij werden door generaal Medbouh daarheen geleid. Volgens de koning zou Medbouh, die evenals de samenzwerende officieren een geel hemd droeg, getracht hebben een bemiddelende rol te spelen, maar hij werd dodelijk getroffen. Kolonel Ababou vertrok naar Rabat, Skirat bleef zonder bevelhebber achter. Toen een aspirant-onderofficier tenslotte om half vijf de koning vond en hem zei dat hij gevaar liep en beschermd moest worden, werden de rollen dan ook vlug omgedraaid. De koning gaf generaal Oufkir volmacht om orde op zaken te stellen en zond hem met de lichtgewonde legercommandant, generaal Bouhali, naar Rabat.

Met andere opstandige opperofficieren had Ababou daar enige ministeries, het hoofdkwartier, het radiostation en het hoofdpostkantoor bezet, maar niet het bureau van staatsveiligheid, zodat generaal Oufkir onmiddellijk via zijn netwerk de legereenheden buiten Rabat kon bereiken en de rebellie tot de hoofdstad beperkt bleef. Generaal Bouhali ging eerst naar de opstandelingen toe voor een gesprek, dat op twist en de dood van hemzelf en kolonel Ababou moet zijn uitgelopen. Om elf uur in de avond hadden regeringstroepen de voornaamste bezette punten weer in handen. Over de radio was inmiddels enige malen het volgende bericht omgeroepen: 'Deze middag hebben nationale strijdkrachten, na vernietiging van de feodaliteit, de macht gegrepen in naam van het volk. Leve de republiek!'

Volgens officiële cijfers zouden in Skirat 100 doden en 130 gewonden zijn gevallen. Tot de Marokkaanse doden hoorden o.m. een minister, de president van het hoogerechtshof en 's konings lijfarts. Bij de buitenlanders kwamen o.m. de Belgische ambassadeur en drie Franse hofartsen om. In Rabat zouden 158 doden zijn gevallen. In de nacht van 10 op 11 juli werden 659 personen gearresteerd. Daarna kwam de vergelding. Zodra de gevangen genomen opperofficieren alle inlichtingen hadden verstrekt waar zij over beschikten zouden zij worden terechtgesteld, verklaarde de koning op 11 juli. Op 12 juli wist generaal Oufkir genoeg. Weinig liet hij later los: er was meer dan een jaar gecomplotteerd, Ababou was de aanstichter, de samenzweerders hadden geen ander program dan de dood van de koning, niemand was ontsnapt, geen burgerlijke opposant had zich aangesloten. Op 13 juli werden de generaals Bougrine, Habibi, Hamou, Mustapha, vijf kolonels en een majoor geëxecuteerd. Televisie volgde hen tot de salvo's, de radio tot en met de salvo's. Uit de verte keek de koning toe.

Omdat Marokkanen veel naar buitenlandse zenders luisteren, belde de koning zijn behoud eerst naar Europe I, radio Luxemburg en de BBC door. Daarna raakte hij in persconferentie, radiorede, vraagesprek en nog een persconferentie en weer een radiorede niet uitgesproken over het gebeurde. Achter een waas van woorden dreef het drama van Skirat de geschiedenis in. De regering zweeg. Het parlement zweeg. En niet als in vroeger dagen kwamen Berbers uit hun bergen, of kwam het volk in de steden de straat op.

De oppositie, te weten de Union Nationale des Forces Populaires (UNFP) en de Istiqlal, opzij gedrongen bij de verkiezingen van 1963 — toen de administratie een 'koningspartij' pousseerde, het Front pour la Défense des Institutions Constitutionnelles (FDIC) —, is ook na de jaren van de noodtoestand (1965-1970) machteloos gebleven. Bij de gemeenteraadsverkiezingen van 1969 en de parlementsverkiezingen van 1970 bleef ook de rompslomp van een FDIC achterwege en zorgde generaal

Oufkir, als minister van binnenlandse zaken, voor een koningspartij van onvoorwaardelijk neutralen. Istiqlal en UNFP reageerden met een boycot en vormden in 1970 een Nationaal Front, Al Koutlah Al Watania.¹ Bij de mislukte staatsgreep bleven zij zwijgen. Op 17 juli gaf de advocaat Abderrahim Bouabid, leider van de UNFP, enig commentaar. De oppositie zou zich niet stelselmatig verzetten tegen een hervatting van de dialoog, als de koning dat wilde. Hij kon echter nog niet meer dan 'bedoelingen' ontwaren en achtte in elk geval nieuwe verkiezingen noodzakelijk. Ook stelde hij de 'rampzalige' economische toestand, de afwezigheid van werkelijke vrijheden en 'de stelselmatige uitbuiting' van de arbeiders aan de kaak. De Istiqlal-leider Allal el Fassi, op 10 juli op Skirat te gast waar hij door de rebellen gemolesteerd werd, zocht de oorsprong van de staatsgreep in het algemeen heersende onbehagen. Overigens noemde hij die een 'geheel Marokkaanse of Berberse aangelegenheid, gelijkend op de paleisrevoluties van vroeger'. Hij hoopte dat er een begin van democratisering, meer sociale rechtvaardigheid en lotsverbetering van de massa op het platteland uit voort zouden komen.

In zijn radiorede van 4 augustus verklaarde de koning echter, dat aan de grondbeginselen van de binnen- en buitenlandse politiek niet getornd hoefde te worden, wel aan de praktische uitvoering, waarbij hij van plan was meer aan de regering over te laten. Voor 'de zwaarste verantwoordelijkheden' die hem toekwamen, te weten benoeming en ontslag van ministers en premier, zou hij niet opzij gaan. Premier Larakhi had ontslag aangeboden en de koning zou een nieuwe regering vormen. Die zou een plan moeten opstellen en zich inspannen voor een billijke verdeling van de nationale rijkdom. Er zou een werkelijke agrarische hervorming komen en de corruptie zou bestreden worden. Op 6 augustus had hij de nieuwe regering gevormd met de oud-directeur van de fosfaatregie Mohamed Karim Lamrani als premier en generaal Oufkir nu als minister van defensie. De oppositie had daar niet op gewacht. Op 5 augustus gaf Al Koutlah Al Watania een scherpe principiële verklaring uit; de opstellers wezen op de historische betekenis van de tiende juli en achtten fundamentele staatsrechtelijke veranderingen in democratische zin de enige remedie voor de kwalen van de dag.² De kloof tussen koning en oppositie heeft zich verdiept, maar de koning kan niet meer rekenen op het leger van 76000 man dat in vier dagen negen van zijn dertien generaals verloor.

Na het herstel van de orde ging de aandacht weer uit naar het proces van Marrakesj. Op een aangifte in december 1969 was in 1970 een golf van arrestaties gevolgd van politieke opposenten uit verschillende lagen van de samenleving, bijna allen lid van of gelieerd met de UNFP. De Spaanse regering werkte mee door de uitlevering van twee politieke vluchtelingen die reeds bij een vorig proces ter dood veroordeeld waren.³ Op 14 juni 1971 begon voor de rechtbank in Marrakesj het proces tegen 193 verdachten die zouden hebben samengespannen om de regering omver te werpen. Velen hadden al onder het protectoraat verzet gepleegd. Velen herriepen hun eerder onder pijniging afgeperste bekentenissen. Een keur van advocaten, geleid door Abderrahim Bouabid, had geen moeite met de voornamelijk op processen-verbaal van de politie steunende bewijsvoering. Evengoed eiste de openbare aanklager voor 48 verdachten — waarvan 32 bij verstek — de doodstraf en voor 122 levenslang. De beklaagden droegen daarna hun advocaten op er het zwijgen toe te doen. Inderdaad moeten betoog en tegenbetoog in een gemeenschappelijk-

ke grondslag wortelen. Een dergelijke wanverhouding tussen feit en eis slaat die grondslag weg en maakt van een proces verhuld geweld.

pae

Noten

¹ Zie Chronologisch Overzicht in *Kroniek van Afrika* 1970/3, ook voor een samenvatting van het programma.

² Volledige tekst opgenomen in de rubriek Documenten in dit nr.

³ Chronologisch Overzicht, KVA 1970/2.

Drie rode dagen van Soedan

De recente gebeurtenissen in Soedan zijn ook in de Nederlandse pers vrij uitvoerig behandeld. De mislukte staatsgreep van majoor Atta en wat daarna volgde hebben echter zoveel facetten dat hier de voornaamste feiten toch nog eens worden samengevat.

De derde staatsgreep in Soedan die op 19 augustus begon verliep aanvankelijk volgens het in Afrika langzamerhand geijkte schema:

Het ogenblik van de militaire operatie die Soedan voor drie dagen lang in de macht van een ultra-linkse groepering zou brengen, was goed gekozen, omstreeks vier uur in de namiddag, toen velen in Chartoem thuis waren en rustten achter hun dikke muren om fris te zijn tegen de tijd dat de avond enige verkoeling zou brengen. De groep linkse officieren had zich verzekerd van de medewerking van brigadegeneraal Rahman Sharaf, bevelhebber van de presidentiële wacht en van kolonel Monem Ahmed, commandant van de derde tankbrigade, die het paleis van de president met tanks en gepantserde voertuigen liet omsingelen. Generaal Nimeiry beschreef een paar dagen later zelf tegenover de pers hoe de staatsgreep hem had verrast: 'Toen ik, na een lange werkdag om twaalf over vier even was gaan rusten hoorde ik op de deur kloppen. Ik stond op en begroette enkele collega's (volgden de namen van enkele hoge officieren die samen met hem werden gearresteerd) en majoor Zain Abiddin, die rechtstreeks van het vliegveld kwam, teruggekeerd van de conferentie van Mersa Matroe, in Egypte, waar hij ons had vertegenwoordigd. Terwijl ik hem de hand drukte kwam plotseling een aantal soldaten de kamer binnen onder bevel van een luitenant. Ze hadden hun wapens in de aanslag. Ik kon zien dat ze er niet goed mee overweg konden. Wij gaven ons aan hen over en werden naar het eigenlijke paleis gebracht. Daar zijn we gebleven tot we door onze eigen troepen werden bevrijd. Het was moeilijk voor hen geweest in actie te komen daar zowel van de tankeenheid als van de loyale parachutisten de wapens waren weggenomen terwijl ze rustten.'

Kort na de arrestatie van het staatshoofd zond radio Omdurman het bericht uit dat een groep uit het leger, de 'organisatie van vrije officieren', een revolutionaire raad

had gevormd die de regering van Soedan had overgenomen. De staatsgreep was uitgevoerd onder leiding van Majoor Hashim Atta (36 jaar) die het opperbevel van de strijdkrachten op zich had genomen. De raad was als volgt samengesteld:

Voorzitter: Luitenant-kolonel Babakr el Noor Osman; waarnemend voorzitter; majoor Hashim Mohammed Atta; leden: Luitenant-kolonel Mohammed Ahmed Sheik, majoor Faroek Osman Hamadallah, majoor Mohammed Magoeb Osman, majoor Mohammed Ahmed Zein, kapitein Moawiya Abdel-Hai. Drie hunner, Noor Osman, Mohammed Atta en Hamadallah waren in november 1970 door generaal Nimeiry uit het leger ontslagen wegens het doorgeven van geheimen, waarvan zij als leden van Nimeiry's revolutionaire raad op de hoogte waren, aan de communistische partij. Dit was voor Nimeiry de voornaamste aanleiding geweest, de communisten en hun duidelijke aanhang te verwijderen. Alle communistische activiteiten werden aan een steeds in strengheid toenemende controle onderworpen.

Naar later duidelijk werd, waren El Noor en Hamadallah zelf verrast door het vroege tijdstip van de staatsgreep, terwijl zij in Londen waren. Majoor Atta vaardigde een decreet uit waarin werd bekendgemaakt dat een 'nationaal democratisch front' was gevormd. Een belangrijk punt waarop de nieuwe machthebbers van Nimeiry verschilden, was hun onwil aan de leiband van Egypte en Libië bij een Arabische federatie in de stijl zoals die door Nasser werd nagestreefd betrokken te worden. In hun verklaring heette het dat zij 'de tijd nog niet rijp achtten voor een Arabische eenheid, dat eerst orde op eigen zaken moest worden gesteld in Soedan'.

Voorgeschiedenis

Tijdens zijn verblijf in Londen heeft Faroek Hamadallah een interview verleend aan Ruth First van de *Guardian*, een interview dat te opmerkelijker is waar hij slechts enkele dagen later een gewelddadige dood zou sterven. Bovendien werpen zijn uiteenzettingen, die soms even doen denken aan hardop politiek mediteren, een vrij helder licht op de overwegingen die tot deze staatsgreep hebben geleid. Hamadallah begon met erop te wijzen dat de actie van 19 augustus geen ander doel had dan de werkelijke uitvoering van de revolutie die in 1969 door Nimeiry aan zijn medestanders in uitzicht werd gesteld, maar die al betrekkelijk spoedig op zijpaden werd geleid. Zes jaar lang was de militaire regering van generaal Abboud aan de macht gebleven. Toen werd ze uit het zadel gelicht door het leger — voornamelijk door de jongeren in middelbare rangen — gesteund door gedesillusioneerde intellectuelen en vooral door leden van de toen al sterke vakverenigingen. Onmiddellijk daarna werden pogingen in het werk gesteld het politieke zwaartepunt in de Soedan te verleggen van het platteland, waar politieke keuze in feite religieuze keuze betekende, naar de stad, waar veel meer beweging, discussie en politieke hartstocht bestond, en waar een jongere nationalistische generatie intens naar medezeggenschap streefde. Toen langzamerhand de traditionele religieuze partijen zich weer op het politieke veld gingen formeren, liep dit streven echter dood. De komst van Nimeiry in mei 1969 hield voor de politiek-radicalen de belofte in dat nu werkelijk ernst zou worden gemaakt met een vooruitstrevend beleid. Nimeiry's bewind was niet het gevolg van zo maar een willekeurige staatsgreep. Het steunde opnieuw op de vrije

officieren die destijds al het regime van Abboud hadden omvergeworpen en die twaalf jaar lang clandestien politiek hadden bedreven binnen de rangen van het Soedanese leger. De eenheid naar buiten van Nimeiry's regime was overigens maar schijn, Nimeiry leidde een kabinet waarin de ministers het zelfs binnen de eigen groeperingen oneens waren. Dit gold zowel voor hen die uit de 'vrije officieren' voortkwamen, m.a.w. voor de leden van de revolutionaire bevelsraad, die uit 10 man bestond, als voor de voornamelijk uit burgers bestaande raad van ministers waar de meest radicale elementen in waren vertegenwoordigd. Majoor Hamadallah vertelde dat acute meningsverschillen tussen de leden van de revolutionaire bevelsraad al na de eerste maanden van het nieuwe bewind duidelijk waren geworden. Al bij drie gelegenheden had hij, Hamadallah, voor november 1970 getracht af te treden als minister. 'Ik had dit liever gedaan dan te worden betrokken bij beslissingen waar ik het volkomen mee oneens was.'

Een van de onderwerpen waarover eensgezindheid steeds weer onmogelijk bleek, was de structuur van de eigenlijke macht in Soedan. Hamadallah: 'Wij van de linkerzijde streefden ernaar de organisaties die in het volk waren geworteld, zoals de vakverenigingen en de communistische partij, tot de eigenlijke machtdraagsters in de staat te maken. Ze hadden hun ervaring en ze hadden hun revolutionaire capaciteiten bewezen. De andere kant — die van Nimeiry — wilde een staat naar het model zoals Nasser die had gecreëerd, met de Arabische Socialistische Unie als enig voertuig van de macht. De gewapende macht was de opvatting van Nimeiry had de revolutie tot stand gebracht en wilde ook de leiding in handen houden. Er moest een nieuwe politieke organisatie in het leven worden geroepen en de bestaande groeperingen moesten hierin worden ondergebracht. Dit alleen zou volgens Nimeiry een basis vormen voor nationale eenheid. Het ging dus om de keus tussen het Egyptische model van een paternalistische regering boven passieve massa's of de politieke mobilisatie van de massa's zelf, zoals die in China en Cuba werd verwezenlijkt.

Hamadallah wees er overigens op dat de Soedanese revolutie uiteindelijk toch zijn eigen gezicht zou krijgen. Het debat over deze kwestie zou — vrijwel in het openbaar — plaats vinden in een grote representatieve commissie voor een nationaal handvest, waarin doeleinden en methoden van de revolutie zouden worden uiteengezet. Een meerderheid in de bevelsraad wilde het pleit ten gunste van een staat in Egyptische trant beslechten. Zij voelde zich in haar vrijheid van handelen belemmerd door de communistische partij die van mening was dat zich na mei 1969 te weinig ingrijpende sociale veranderingen in het land hadden voltrokken. Nimeiry wilde van geen wijken weten. Dit was de tijd waarin de secretaris-generaal van de communistische partij, Abdel Khalik Mahgoeb, naar Egypte werd gedeporteerd. Na diens terugkeer leek de breuk een tijd lang hersteld. De pogingen van Libië en Egypte om Soedan bij een Triple Alliantie te betrekken leidde echter tot een nieuwe crisis. Vooral de leiders van Libië hadden sterke kritiek op de politieke oriëntatie naar links van Soedan. Ook Egypte oefende sterke druk uit om haar politieke voorbeeld na te volgen, inclusief het systeem van politieke surveillance dat tijdens de crisis van de mei-dagen in Egypte aan het licht is gekomen. In zijn rede tijdens de tweede verjaardag van de revolutie noemde Nimeiry de revolutie en de gewapende macht synoniem. Hij beschuldigde de communistische partij ervan, de revo-

lutie al in de weg te hebben gestaan voor hij was uitgebroken. Dit was in zoverre waar dat de partijpolitiek van de communisten — althans tot deze week — altijd tegen een staatsgreep gekant is geweest. Toen Nimeiry zo ver ging, de vakverenigingen en andere organisaties van het volk bij decreet te ontbinden, was de botsing onvermijdelijk. We zagen dat de revolutie hiermee haar eigen basis in het volk vernietigde.’

Hamadallah wees verder op de aanzienlijke verschillen tussen Nimeiry en de meer linksgerichte groeperingen, nl. in de voorstellingen die men zich vormde over de politieke toekomst van de drie zuidelijke provincies (waar al jaren lang een bloedige burgeroorlog woedt). Vlak na het aan de macht komen was het regime Nimeiry voorstander geweest van een politiek van regionale autonomie voor het Zuiden, een politiek die al jaren lang door de communisten werd bepleit. In de praktijk kwam hiervan echter weinig terecht, doordat methodes zoals die in het leger gebruikelijk zijn, nu eenmaal niet geschikt zijn om het volk enthousiast te maken voor deelname. Hamadallah wees er nogmaals op 'dat een Soedanese regering die in het Zuiden niet tot een oplossing komt, zich ook in Chartoem niet zal handhaven’.

Drie dagen macht

Een van de eerste daden van het nieuwe regime was, 49 politieke gevangenen vrij te laten, voor een groot deel leden van de communistische partij die na november 1970 achter slot en grendel waren gezet. In een radiotoespraak kondigde Atta de vorming aan van een 'nationaal-democratische alliantie' die de politieke basis zou worden van het nieuwe bewind. Boeren, herders, arbeiders en intellectuelen zouden erin worden verenigd. Als een van de belangrijkste taken zag ook Atta dat een verzoening met de Afrikanen die de drie Zuidelijke provincies van Soedan bewonen (altijd nog een gebied van 20 tot 25 maal Nederland) zou worden bereikt. Nimeiry's Arabische Socialistische Unie werd in dezelfde radiotoespraak ontbonden verklaard, en daarmee verdween (voor drie dagen) het politieke instrument dat de schakel zou moeten worden voor een latere aansluiting van Soedan bij de federatie van Libië, Egypte en Syrië.

Tenslotte verweet het nieuwe bewind in een radioboodschap Nimeiry dat deze stap voor stap naar een politieke diktatuur had gekoerst. Kort voor zijn fatale reis over Libië kondigde lt. kolonel Babakr el Noor aan, dat zijn groep beoogde van Soedan weer een rechtsstaat te maken. De geheime dienst en de organisaties die politieke spionage bedreven, zouden worden ontbonden.

In deze zelfde radio-uitzending heeft Babakr el Noor nog eens uitdrukkelijk verklaard, zelf geen communist te zijn en geen volledig-communistische staat na te streven. 'Wij zijn socialisten' waren zo ongeveer de laatste woorden die de wereld van hem heeft gehoord, en 'wij willen banden en vriendschappelijke betrekkingen met alle naties, van de Sovjet-Unie tot de Verenigde Staten van Amerika, zolang er aan deze vriendschap maar geen politieke voorwaarden worden verbonden'. In deze proclamatie werd de ontbinding aangekondigd van alle organisaties die Nimeiry in het leven had geroepen, in de eerste plaats de Nationale Garde. De vijf communistische organisaties die door Nimeiry waren verboden werden weer in eer hersteld, waaronder de vakbonden en de vrouwenbond. Van enige nationalisering

van industrie zou geen sprake zijn. Buitenlandse investeringen zouden worden verwelkomd.

In Moskou werd welwillend, maar zeer voorzichtig over het nieuwe regime gesproken.

Het is nu algemeen bekend dat het regime-Babakr el Noor de macht in Soedan niet langer dan drie dagen in handen heeft gehad.

Evenals Moskou, had ook Kairo na het bekend worden van de staatsgreep een uiterst voorzichtige houding aangenomen; zoals de Russische pers ondanks alle terughouding echter toch sympathie met het nieuwe bewind liet doorschemeren, zo viel in de Egyptische pers, die met een sobere vermelding van de gebeurtenissen in Soedan volstond, uiterste reserve te beluisteren. In Egypte was het bekend dat Babakr el Noor en minstens drie andere leden van het nieuwe bewind, de communistische partij zeer welgezind waren. En wat voor Egypte van groot belang was: de communisten in Soedan toonden zich in hun handelingen tegenstanders van de federatieplannen van Libië's Kaddafi en van de Egyptische president Sadat. Egypte had nl. bericht gekregen dat haar ambassade in Chartoem en die van Libië en Syrië door militairen werden bewaakt, evenals de hangars van de vliegvelden waar Egyptische militaire vliegtuigen (als veiligheidsmaatregel tegen Israël) waren ondergebracht.

Op de morgen van 22 juli hebben de nieuwe leiders het volk van Chartoem oproepen, op straat voor het nieuwe regime te demonstreren. Militaire commentatoren hebben dit tijdstip voorbarig genoemd nadat bekend was geworden dat deze demonstraties, waarvoor inderdaad grote menigten op de been kwamen, uit de hand zijn gelopen. Hier bood zich voor de tegenstanders van het nieuwe regime een unieke gelegenheid óók de straat op te gaan. Gedekt door de aanwezigheid van menigten kregen jeeps en pantserswagens met soldaten van Nimeiry de kans het presidentiële paleis te naderen. Toen de troepen van het nieuwe bewind hen onder vuur namen was het al te laat. Het volk bleef verdeeld en onzeker, de conservatieve elementen onder de bevolking hadden uit de schaarse publikaties van het nieuwe regime al voldoende vernomen om te weten dat ze van het sterk linkse bewind van Atta en de zijnen nog minder te verwachten hadden dan van Nimeiry en kwamen tot tegendemonstraties. Van het ogenblik af waarop Nimeiry weer contact had met zijn troepen was het pleit ten nadele van de staatsgreep en voor de oude president beslecht: van alle kanten sloten zich legereenheden aan bij de troepen die voor Nimeiry waren. Er was in de hoofdstad en het nabijgelegen Omdurman nog wel sprake van het opruimen van enkele sterke haarden van verzet, maar niet meer van echte burgeroorlog. Toen radio Omdurman even later in handen van Nimeiry's loyale troepen was overgegaan, hoorde de spaarzame bevolking in het hele onmetelijke land, waar van de revolutie nagenoeg niets te merken is geweest, dat de opstand was neergeslagen. Even later werd het militaire hoofdkwartier, waar het nieuwe bewind vergaderde, door Nimeiry's troepen beschoten en bezet. Alleen hier schijnt hevig te zijn gevochten, zij het niet lang. Enkele uren later werd althans een oproep door de radio gehoord waarin leden van de nationale garde werd gevraagd, bloed te geven voor burgers en militairen die verwondingen hadden opgelopen tijdens de gevechten van die dag (de 22e juli). Bovendien zouden de troepen der re-

bellen enkele tientallen ontwapende militairen, die trouw aan Nimeiry waren gebleven, hebben dood geschoten toen het hoofdkwartier van de rebellen onder vuur kwam. Dit feit noemde president Nimeiry later een der aanleidingen tot zijn besluit, 'het communisme in Soedan te vernietigen'.

Dezelfde dag had radio Omdurman — een uur voor de zender door Nimeiry's troepen werd bezet — gemeld dat de Libische autoriteiten een lijntoestel van de BOAC, met luitenant-kolonel Babakr el Noor en majoor Hamadallah aan boord, had gedwongen een tussenlanding te maken op de luchthaven van Bengazi. Hier waren beiden gedwongen uit te stappen en dadelijk gearresteerd. De Britse regering protesteerde en eiste de onmiddellijke vrijlating van beide militairen, zonder resultaat overigens. De Libische regering liet beide politieke gevangenen op korte termijn naar Chartoem overbrengen. Een zekere spanning in de relaties tussen Libië en Groot-Brittannië ontstond. Daar de twee politici zich echter niet meer in Libië bevonden, daar ze inmiddels aan hun doods vijand Nimeiry waren uitgeleverd, is dit naspel voor de betrokkenen al van zeer weinig belang. Op 23 juli heeft generaal Nimeiry voor radio Omdurman de jacht op communisten en hun sympathisanten voor geopend verklaard. Hij moedigde de inwoners van het land aan, hen van wie ze wisten dat ze communisten waren aan de politie uit te leveren. Allen die communisten zouden herbergen, zouden zelf als communisten worden behandeld. Deze maatregel wekte misnoegen, daar het tegen de spreekwoordelijke gastvrijheid in arabische landen indruiste. Onmiddellijk werd in Chartoem een uitgaansverbod ingesteld en werd de uitzonderingstoestand uitgeroepen.

Nog geen tien dagen eerder had de regering-Nimeiry haar afschuw uitgesproken over de krachtige represailles van koning Hassan van Marokko na de staatsgreep daar. Terwijl president Nimeiry desalniettemin zijn terugkeer tot de macht inluidde met de executie van vier der leiders van de staatsgreep, nadat zij door een speciale militaire rechtbank inderhaast ter dood waren veroordeeld (majoor Hashim Atta, kolonel Abdel Moneim Ahmad, luitenant-kolonel Osman Hussein, voormalig commandant van de garde, en Kapitein Abdul-Hai), verschenen de eerste persreacties op de tegencoup in omliggende staten. In Egypte en Libië, maar ook in conservatieve Arabische landen haalde men kennelijk verlicht adem, toen de dreiging van een toch wel bijna communistisch bewind in Soedan bleek afgewend. In Beiroet werden demonstraties gehouden waarin de terugkeer van Nimeiry werd verwelkomd. De menigten veroordeelden hier in één adem Israël, koning Hussein van Jordanië, de Verenigde Staten en de communisten. Ook de regeringen van Egypte en Libië verborgen ditmaal hun tevredenheid niet over een situatie aan het herstel waarvan zij naar beste krachten hadden meegewerkt.

Het enige land dat de staatsgreep van majoor Atta duidelijk heeft gesteund was Irak, met welk land Soedan, zodra Nimeiry weer aan de macht was, de diplomatieke betrekkingen dan ook verbrak.

Op 26 juli werd bekend gemaakt dat kolonel Babakr el Noor en majoor Faroek Osman Hamadallah door de kogel ter dood waren gebracht. Hetzelfde lot deelden luitenant-kolonel Mohamed Ahmed el Zein en luitenant Ahmed Osman Abdel Rahman. Na een kort proces achter gesloten deuren werd zelfs Sjaffei el Sjeik, oprichter van de centrale vakverenigingen, na 25 jaar voorvechter voor de belangen van de arbeiders te zijn geweest, op nog niet bekendgemaakte gronden ter dood

veroordeeld. Dat hij sympathiseerde met het verslagen regime van El Noor, staat vast. Hij was een der organisatoren van de demonstraties op 22 juli die het begin van het einde zouden vormen. Deze vonnissen hebben in binnen- en buitenland grote consternatie verwekt. Het is tenslotte bekend dat de meeste machthebbers in Afrika van nu door een staatsgreep aan het bewind zijn gekomen. De druppel die de beker deed overlopen was het proces en de dood door ophanging van Abdel Khalek Mahgoeb. Op het bekend worden hiervan begonnen naar correspondenten meldden, ook zij in Soedan die allerminst vrienden van een communistisch regime waren, zich onbehagelijk te voelen. Mahgoeb, secretaris-generaal van de communistische partij, alom geëerbiedigd politicus en ondanks zijn communisme een persoonlijke vriend van Gamel Abdel Nasser, werd ter dood veroordeeld in een proces dat — openbaar begonnen — met gesloten deuren werd voortgezet.

Deze behandeling wekte de indruk dat de openbare aanklager niet voldoende materiaal had kunnen verzamelen om in een open rechtsgeding de aanwezigheid van het gevoel te geven dat werkelijk recht werd gesproken. Voor zover het proces voor het publiek toegankelijk was, heeft Mahgoeb verklaard dat hij op hetzelfde ogenblik van de staatsgreep had vernomen als de rest van het land. Hij gaf toe dat majoor Atta marxist was en dat Atta en hij elkaar kenden. De rechtbank heeft Mahgoeb niet in de gelegenheid gesteld, getuigen à décharge die hij wilde laten oproepen, te laten verschijnen. De Internationale Commissie van Juristen in Genève (IJC) heeft een scherp telegram naar president Nimeiry gezonden waarin gezegd werd dat 'politieke tegenstanders gedood waren zonder openbaar proces en zonder normale verdediging'. Mahgoeb was de belangrijkste leider van een communistische partij in de Arabische wereld, wiens autoriteit wel blijkt uit het feit dat hij bijna tien jaar onafgebroken hoofd van zijn partij is geweest. Tot kort na de staatsgreep van mei 1969, die Nimeiry aan de macht bracht, onderhield Mahgoeb nog goede relaties met de nieuwe regering. Hij was, zoals de regering, gekant tegen de rechtzinnige Moslim-broederschap zowel als tegen de rebellen van de Ansar-secte. In April 1970 werd Mahgoeb naar Egypte uitgewezen, maar later mocht hij na Egyptische bemiddeling naar zijn land terugkeren. In november 1970, toen Nimeiry's eerste offensief tegen de communisten begon, werd Mahgoeb in de gevangenis gezet, waaruit hij op 29 juni 1971 ontsnapte. Hij was een der sterkste opposanten tegen een spoedig aangaan van federatieve banden met Egypte en Syrië.

De vervolgingen van de communisten na 22 juli hadden een merkbare uitwerking op Moskou. Al op 29 juni schreef *Izvestia* onder de kop 'slachtpartij in Soedan': 'Meer en meer berichten komen binnen over de genadeloze vervolging, arrestaties en executies van Soedanese burgers. Een atmosfeer van woeste terreur heerst in Soedan tegenover alle communisten en alle vooruitstrevende krachten. Er wordt gepoogd, de hele bevolking bij terreuracties te betrekken. Meer dan 1000 mensen zijn al gearresteerd. In veel gebieden gaan de huiszoekingen voort om nieuwe slachtoffers voor represailles te vinden. Zes militaire rechtbanken zijn voortdurend in actie om veroordelingen uit te spreken. Beroep op de uitspraken van de rechtbanken is niet mogelijk, en de doodvonnissen worden onmiddellijk nadat ze het fiat van generaal Nimeiry hebben gekregen, uitgevoerd. Dit alles leidt tot de conclusie dat de regering een politiek volgt die is gericht op de volledige liquidatie van de

Soedanese communistische partij, en op de vernietiging van haar leiders en volgelingen. Het Sovjetvolk veroordeelt deze massa-terreur in Soedan resoluut. Zij komt op voor de slachtoffers van genadeloze vervolging en spreekt de hoop uit dat de principes van de nationale democratische revolutie zullen worden hersteld'.

In een artikel in het Soedanese blad *Al Ayam* in antwoord daarop, werd het Sovjetbureau Tass verzocht, te trachten, met behulp van feiten en geschiedenis, de werkelijke samenhangen in Soedan beter te leren kennen, 'die door dit nieuwsagentschap en de mensen waarvoor het werkt, zijn scheefgetrokken'. In het artikel werd geschreven dat Soedan er nooit in zou toestemmen, dat er voorwaarden verbonden zouden zijn aan de relaties met de Sovjetunie. Het blad vroeg de Sovjetunie en haar geallieerden (het ging hier om Oost-Duitsland) ieder woord dat zij in deze kwestie uitten, goed te overwegen. Het artikel werd besloten met de woorden: 'Wij buigen ons voor niemand dan voor de almachtige God en hij is onze sterkste bondgenoot.'

De vooraanstaande Egyptische journalist Mohammed Haykal schreef op 30 juli in *Al Ahram* dat de Soedanese communistische partij, die hij als een der beste en eerlijkste politieke formaties in de Arabische wereld beschouwde, enorme fouten heeft gemaakt in haar beoordeling van de Soedanese situatie en daardoor in haar strategie. Zij heeft verzuimd zich te realiseren dat de communistische partijen in de ontwikkelingslanden, in het bijzonder in de Arabische wereld, niet geroepen zijn, de voornaamste rol op het politieke toneel te spelen. Haykal noemde het 'verbijstereerd dat een communistische partij deel zou nemen aan een staatsgreep met tanks, pantserwagens en machinegeweren', die nu eenmaal niet een democratische uiting van de belangen van de arbeidende klasse kunnen worden genoemd. Haykal ontulde dat president Sadat beroep had gedaan op Nimeiry voor gratie van Shaffei Ahmed maar dat het al te laat was geweest.

De executie van Joseph Garang, tot voor kort Nimeiry's minister voor de Zuidelijke gebieden (Equatoria, Upper Nile en Bahr el Ghazal) legt verband tussen de staatsgreep en de door de recente ontwikkelingen in de pers bijna vergeten bloedige oorlog met deze provinciën, waar — misschien mede door interne spanningen in het Noorden — een soort pauze in de gevechten was ingetreden. Garang, zelf uit het Zuiden afkomstig, werd door de Anyanya en de verschillende autonome regeringen van Zuid-Soedan in ballingschap altijd met gemengde gevoelens bekeken. Men kende zijn standpunt. Als communist was hij voor een revolutie die de hele Soedan zou omvatten, waarna dan aan de Zuidelijke provincies werkelijke autonomie moest worden verleend. In de weinige redevoeringen die in de drie dagen van het bewind-el Noor werden gehouden, is inderdaad reeds op een dergelijke autonomie gezinspeeld.

Na de terechtstelling van Shaffei el Sheik en Mahgoeb, dus gedurende de laatste dagen van Juli, is er sprake geweest van een ernstige crisis in de betrekkingen tussen de Sovjetunie en Soedan. De tweeduizend Russische technici die in Soedan werken, zijn op verzoek van de Soedanese regering tijdelijk thuis gebleven. Journalisten uit communistische landen kregen geen pers-faciliteiten meer en mochten geen persconferenties meer bijwonen. Terwijl Mahgoeb zich achter gesloten deuren voor zijn rechters verantwoordde zou de ambassadeur van de Sovjetunie een gesprek met Nimeiry gevoerd hebben dat tamelijk hoog moet zijn opgelopen. (Naar

achteraf is gebleken is deze Sovjet-ambassadeur de enige die al een bezoek had gebracht aan een lid van de regering-el Noor direkt na de staatsgreep).

Commentaar

De voornaamste gebeurtenissen van en om de mislukte staatsgreep van 19 juli zijn betrekkelijk uitvoerig samengevat daar veel afzonderlijke feiten daarin mogelijk aanzienlijke nawerkingen kunnen hebben op de buitenlandse politieke betrekkingen van Soedan zowel als op het binnenlands beleid. Het konflikt met de Sovjetunie is een van de eerste ontwikkelingen die van belang kunnen zijn voor de toekomst van de verhouding van dit land met de Arabische staten waaraan Rusland zo consequent jaren achtereen steun heeft verleend. Ondanks de onmiskenbare verkoeling tussen Moskou en Chartoem lijkt het onwaarschijnlijk dat het konflikt zal resulteren in een verbreken van de diplomatieke betrekkingen of zelfs maar in een stopzetten van de Russische ontwikkelings- en militaire hulp. Dit zou nl. betekenen dat de Sovjetunie min of meer op emotionele gronden of uit een gevoel van loyaliteit tegenover gerespecteerde communisten, een positie zou ontruimen voor de verwerving waarvan ze zich al aanzienlijke offers heeft getroost. Het verleden van de buitenlandse politiek der Sovjetunie maakt zo'n ontwikkeling onwaarschijnlijk: Moskou heeft altijd zijn politieke belang als grote mogendheid gewaardeerd als beslissende factor voor zijn buitenlands-politieke koers: Ernst Thälmann moest vallen terwille van het nonagressie-pact met Hitler's Duitsland in 1939. Moskou liet verstek gaan toen de Baath-partij acht jaar geleden de Irakse communisten begon te vervolgen. Het nieuwe regime werd zelfs door de Sovjetunie als een der eerste landen erkend.

Deze winter werden de voorzitter en secretaris van de communistische vakvereniging in Nigerië gearresteerd zonder enig protest uit de Sovjetunie. En ook de Libanese, Egyptische en Syrische communisten werden vervolgd zonder dat dit consequenties had voor de steun van de Sovjetunie voor de betreffende landen. Wel zal het in Moskou steeds meer duidelijk worden dat het politieke rendement van zijn hulpverlening (afgezien van het strategische) niet laag genoeg kan worden aangeslagen. De ervaring in Soedan is nl. niet meer dan een herhaling van de koude douche die Rusland al enige malen in Arabische landen heeft moeten ondergaan. Deze overwegingen zouden de stelling kunnen steunen dat alleen strategische overwegingen van globaal formaat Moskou ervan zullen weerhouden zijn politiek op een geschikt ogenblik radicaal te wijzigen. Het feit dat tegen de afsluitdatum van deze Kroniek (omstreeks 1 augustus) aanzienlijk grotere contingents Joodse emigranten toestemming hebben gekregen naar Israël te vertrekken kan natuurlijk een samenloop van omstandigheden zijn maar het kan ook een subtiele vingerwijzing betekenen aan de Arabische landen in de trant van: 'we gaan nog wel op de oude voet door maar het zou allemaal ook heel anders kunnen.'

Wat de buitenlandse politiek van Soedan op kleinere schaal betreft, nl. die binnen het arabische blok, is er door de staatsgreep en door het feit dat Nimeiry door het ingrijpen van Sadat en Kaddafi in het zadel moest worden geholpen ook wel iets veranderd: zoals al uit de jongste ontwikkelingen blijkt is een pro-federatie-politiek van Nimeiry de prijs die hij onherroepelijk zal moeten betalen voor de buren-

hulp. Soedan wordt een van de paarden voor de wagen van Kaddafi en — mogelijk tegen wil en dank — president Nimeiry begint al in de pas te lopen: hij is nu anti-communistisch zoals het jonge eierzuchte staatshoofd Kaddafi zich dat voorstelt. Nimeiry is min of meer geketend aan de Arabische federatie met Egypte en Syrië zoals Kaddafi niet beter kon wensen. Een mogelijk gevolg daarvan kan zijn dat een spoedige oplossing voor het bloedige konflikt met de drie zuidelijke provincies naar een onbestemde toekomst verdaagd wordt. Wat mogen christelijke of animistische Afrikanen in Zuid-Soedan verwachten van een onvrijwillig deelhebberschap in een alleen-maar Arabische en daarbij fanatic- en exclusief-Arabische federatie? Hoogstens wordt hun positie strategisch moeilijker, hun isolement absoluter, als ze niet aansluiting zoeken bij het Zuiden, bij Oeganda. Een positief resultaat van de staatsgreep is waarschijnlijk rust voor Nimeiry's regering voor de onmiddellijke toekomst. Zonder buitenlandse hulp kunnen de communisten in Soedan voorlopig niet nog eens proberen aan de macht te komen. Hun grote leiders zijn gedood, hun denkende bovenlaag is gedecimeerd uit dit konflikt gekomen. Bovendien werkt hier de federatie-in-wording Egypte-Libië-Soedan preventief. Een staatsgreep zonder voorkennis en instemming van beide andere partners is bijna niet mogelijk. Dit is een voordeel voor de drie partners in de federatie: een staatsgreep die in drie staten tegelijk wordt voorbereid is bijna niet denkbaar. Toch zijn zelfs ook de puur-binnenlandse d.w.z. noord-Soedanese problemen nog niet opgelost. Nimeiry, altijd al 'pan-Arabist', behoort in zijn land toch tot een politieke minderheid. De andere grote groeperingen in Soedan zijn: de nationalisten, betrekkelijk seculier ingesteld, verlangend naar een oplossing met het Zuiden in hun land en tegelijkertijd een hechtere aansluiting van Soedan bij de zwart-Afrikaanse landen. Hoewel de nationalisten misschien talrijker zijn dan enige andere groep, hebben zij geen strakke leiding en kennen niet het fanatisme waardoor de religieuze groeperingen zo taai vochten. De Moslim-broederschap, in wereldbeschouwing verwant aan de gelijknamige groep in Egypte, heeft veelal hoog ontwikkelde Koranvorsers in haar gelederen die van Soedan een soort Islamitische theocratie zouden willen maken. Zij moeten van de communisten niets hebben. De communisten zelf zijn, voorlopig althans, uitgeschakeld. Hun juist terechtgestelde leider Mahgoeb was een rechtzinnig communist in de Europese zin. De minst principiëlen van zijn aanhangers zullen zich misschien aansluiten bij Nimeiry, maar na wat gebeurd is, blijft de kans groot dat ook zij in politieke zin verstek laten gaan, zo ze al niet ondergronds verzet gaan plegen.

In het ergste geval zou Nimeiry in eigen land min of meer in een politiek vacuum moeten regeren, wat zou betekenen dat de politiek een zaak van een dunne bovenlaag in de hoofdstad blijft en dat de regering niet vermag uit te groeien tot een instrument dat het hele volk doordringt en in een bepaalde richting, cultureel en politiek, stimuleert. En zo'n regering die niet op brede lagen in den lande rust, kan nu eenmaal weinig tot stand brengen. De problemen van Soedan, van de Arabische federatie, van de Zuidelijke provincies en van de Sovjetunie in Afrika en het nabije Oosten zijn nog geen van alle opgelost. Ze veranderen door iedere nieuwe ingreep alleen maar iets van karakter; het lijkt alsof de verwarring groter wordt, en een mogelijke oplossing steeds verder wijkt.

Aart J.M. van de Laar | Aspects of Private Foreign Investment in African Development

I

We have now witnessed some 20 years of intensive, albeit it haphazard, piecemeal advice to developing areas which advice has had many, mostly unintended, consequences. At the same time the enormous complexity of the problem of development and the interrelatedness of many phenomena has become apparent, crying out for analysis and interpretation. Often, however, processes of change have been set in motion which have developed their own momentum and are probably not reversible.

In table I growth rates of real gross domestic product for the period 1950-68 are presented. The table shows clearly that the developed countries have done better than the developing countries, whereby the communist countries have outpaced the capitalist economies. The table also shows that Africa's growth rate was lower than that of the less developed countries taken as a whole. Furthermore, while there has been an acceleration of the rate of growth per capita in the West from 2.7% per year in the fifties to 4.2% in the sixties, there has been a declining rate of per capita growth in the developing countries, which decline is even more pronounced for Africa: from 2.7% to only 1.7% per year in the sixties.

If we also take account of the fact that growth rates apply to widely divergent absolute levels of per capita income the picture becomes still more depressing. The lower growth rates in developing countries amount, in terms of absolute additions to national resources, to almost nothing compared to the absolute additions to resources in the developed countries, regardless of, in only some underdeveloped countries, somewhat faster rates of growth compared to some developed countries.

Table I - Average Annual rates of growth of real Gross Domestic Product

	1950-1960		1960-1968		1950-1968	
	total	per capita	total	per capita	total	per capita
World	5.2	3.3	5.6	3.6	5.3	3.4
Centrally Planned Economies	9.3	7.7	6.8	5.6	8.0	6.6
Developed Market Economies	3.9	2.7	5.3	4.2	4.4	3.2
Developing Market Economies	4.8	2.5	4.7	2.1	4.8	2.4
Africa	4.9	2.7	4.2	1.7	4.6	2.3

Source: U.N. Yearbook of National Accounts Statistics 1969, Table 4b, New York 1970.

In sum, the upshot of two decades of concern about developing countries has been an accelerated rate of growth diversion or increased polarization rather than the hoped for confluence of rich and poor countries. There is thus every reason to take a fresh look at the problem of development and the practice of development assistance. Could it be that our explicit or implicit analysis of the causes of underdevelopment has been false so that a continuation of policies and practices based upon such a false or irrelevant analysis will rather aggravate than alleviate the causes and consequences of the widening gap?

Such a reassessment is the more urgent because of the fairly widespread malaise about the future course of development measured against the high hopes of the past. The first Development Decade has been proclaimed a failure already at mid-term,¹ the second Development Decade has been proclaimed dead in some quarters already before it got started.

I list just a few of the attempts at a reconsideration of the development experience. The World Health Organization is increasingly concerned about the accelerating rates of population growth. This growth leads, in effect, to a situation whereby efforts aiming at accelerated growth of output are jeopardized by rapid population growth: thus one has to run just to stand still. The UNESCO is actively reconsidering its very high targets for educational expansion for each of the three underdeveloped continents.² The presumption that the production of high level manpower would automatically lead to its own absorption in useful employment has proved false thus far, as the incidence of unemployed educated or semi-educated individuals is evidently increasing at all levels. Even in Africa unemployed university graduates will soon be a reality.³ Hence not only numerical targets have to be changed, but also educational philosophy. The International Labour Organization has become ever more concerned about the lack of growth of employment opportunities even in those countries where the growth of production has been considerable. Detailed surveys of representative case studies⁴ would seem to lead to the rather embarrassing conclusion that not much is likely to happen in the near future to ease the problem: i.e. things are likely to get much worse before they might improve. Perhaps the most comprehensive and pretentious evaluation to date of past policies has been made by the Pearson Commission on International Development⁵ at the request of the World Bank.

The overriding preliminary conclusion of these studies would seem to be that development is a longterm process requiring decades or even several generations of conscious efforts in order to become a selfsustaining process⁶ if at all. Therefore any approach which does not take a broader historical perspective of the interaction of social forces is bound to be a failure beforehand. The key problem is not to achieve merely a numerical growth target of GDP but to analyse how social structures can be expanded or created in such a way that they are likely to become capable of sustained growth promoting actions, even if initially the effects of such social action may lead to a lower rate of growth. If past experiences are of any help, it would seem that there is little hope for easy and soft solutions that will not hurt anybody. If rapid change is to occur at all, it seems inevitable that some groups get hurt in the process.

II

Among social scientists, economists have perhaps been the most active in the study of development problems. Certainly in the field of policy they have been, and still are, very influential. This despite the observation by Gunnar Myrdal⁷ that 'the theory of international trade and, indeed, economic theory generally were never worked out to serve the purpose of explaining the reality of economic under-development and development'.

Economics as a science has, at least since Alfred Marshall, been predominantly concerned with meditations on the stable equilibrium assumption and has thereby retreated from reality. Every disturbance, it was thought, provokes a reaction within the system, directed towards restoring a new state of equilibrium, and that action and reaction will meet in the same time span. When a change calls forth other changes as a reaction, these secondary changes are counterdirected to the primary change.

The 'invisible hand' doctrine implies a belief that 'the economic factors' are self-correcting and thus should better not be tampered with, by the state for instance. If the economic mechanism does not work smoothly because of 'market imperfections' the state is called upon to take corrective actions to restore the 'free interplay of market forces'. Such a view implies that the State represents the 'general interest' which is itself assumed to be separate from and not heavily influenced by economic forces, while it further assumes that state intervention should subside if the market system is thought again to function properly. If the state does not retreat, continued intervention is usually implored. In the field of international relations and trade, intervention by the state is analysed in terms of the conditions under which it will be permitted, if at all. It is assumed that optimum welfare is reached under free trade, and the proof of this assumption is up to the interventionist.

If, however, one questions the usefulness of the very convenient assumption that economic forces automatically, in due course, would lead to a stable equilibrium position, in explaining reality, the way of looking at the causes and effects of underdevelopment and development changes fundamentally, and thereby one is called upon to question the validity of much what is happening under the name of development policy. If one questions the assumption of self-equilibrating market forces, one is forced to abandon most economic textbooks as well.

In Myrdal's words: 'In the normal case there is no such tendency towards automatic self-stabilization in the social system. The system is by itself not moving towards any sort of balance between forces, but is constantly on the move away from such a situation. In the normal case a change does not call forth countervailing⁸ changes but, instead, supporting changes which move the system in the same direction as the first change but much further. Because of such circular causation a social process tends to become cumulative and often to gather speed at an accelerating rate.'⁹

If one accepts such an assumption one has much less difficulties in understanding the historically observable trends: that the rich countries get richer and the poor poorer,¹⁰ that the skill drain operates from the underdeveloped to developed countries rather than vice-versa,¹¹ and that within regions or countries certain parts

grow much faster than other parts, and in understanding autonomous capital movements are towards the developed countries rather than towards the underdeveloped ones.

If the negative 'back-wash' effects of development are stronger than any counteracting 'spread effects', then building bridges through trade and/or aid will only tend to facilitate the outflow of resources, both human and financial, from the underdeveloped to the developed areas. A continual drain of resources has cumulative debilitating effects on those staying behind.

One of the fundamental assumptions of general equilibrium analysis is that contracting partners are of roughly equal strength so that everybody wins sometimes, and that no groups lose all the time. This assumption obviously does not reflect a workable approximation of reality.¹²

In the modern welfare state systems regularised public interferences of all sorts have developed which have the common purpose of counteracting the blind law of cumulative social change, and hindering it from causing inequalities between regions, industries and social groups. As a result inequalities are less pronounced in the rich countries than in the poor ones.¹³

The fundamental question arises whether in recently independent countries the notoriously weak governments will be able to devise sufficient welfare elements for broad groups of the population to counteract effectively the 'blind laws of cumulative social change' or whether those weak governments will in effect be absorbed by the powers over which they are supposed to exert control. In the latter case a government may well be perverted to represent and legalise those groups and their operations and thereby hamper participation by all groups.

In such a view of the social system the creation of the nation state is a necessary but not sufficient precondition to safeguard the national interest against the threat of continuous backwash effects in favour of the interests of the developed countries. The role of the state in facilitating development is actively antagonistic rather than passively accommodating. A primary task of the state then will be to prevent the outflow of resources to the developed countries and subsequently to channel these resources for developmental purposes.

III

The Pearson Report, representing the most comprehensive evaluation yet undertaken of the postwar development efforts, deserves attention because of the underlying thinking as revealed by the commission in the way they look at and interpret causes of development, which leads them to prescribe certain remedies.

The Commission observes that 'there are a great many impediments to the creation of a dynamic private sector. Too often the attitude of many of the undeveloped countries towards their domestic private sector remains negative, though it is improving in many cases. It is still unusual for them to regard private enterprise as a suitable instrument of economic growth, or to create conditions which actively favor institutions to assure adequate credit for the private sector. This is regrettable since experience shows that a strong and vigorous private sector is an important

element in the achievement of rapid growth. A strong domestic private sector also serves to attract direct investment from abroad which can greatly stimulate the development process'.¹⁴

The chapter on private foreign investment notes that 'direct corporate investment is the largest single part of the flow of private resources but it is also the most politically sensitive. Political problems (fear of political domination) and their effect on the investment climate are undoubtedly an important reason why, despite all the measures taken to stimulate it, direct investment has long been the least dynamic element in the flow of private capital to developing countries'. In the Commission's view: 'The fear of foreign investment as the 'harbingers of new foreign domination' neglects to take into account the vast improvement which has taken place in the behaviour and attitude of foreign companies, partly in response to host-country pressures, partly as a consequence of increasing international interdependence and co-operation.'¹⁵

In conclusion the Commission presents i.a. the following recommendations:

1. Developing countries should take immediate steps, where consistent with legitimate¹⁶ national objectives, to identify and remove disincentives to domestic private investment;
2. Developing countries should preserve the greatest possible stability in their laws and regulations affecting foreign investment;
3. Developed countries should strengthen their investment incentive schemes wherever possible;
4. Developing countries should structure their tax systems so as to encourage profit reinvestment by foreign companies;
5. Governments of developing countries which attach great value to domestic ownership of industry should establish positive incentives for all companies, foreign and domestic, to share ownership with the public through the sale of equity in suitable forms.

The Commission, therefore, appears to see the function of Governments as one of accommodating the private sector, mostly indirectly through the supply of adequate credit, and apparently by not joining the private sector directly in productive activities e.g. through state owned or state controlled enterprises. It sees no conflict between private domestic and direct foreign investment in the provision of individually small markets prevailing in most developing countries. It regrets that despite all the measures taken to stimulate the investment climate, direct investment has long been the least dynamic element in the flow of private capital to developing countries. Despite this observation the remedy is seen in doing more of the same: doctoring the magic investment climate, hoping that this will increase the flow of direct investment. Because, as noted, partly in response to host country pressures — that at least is admitted by the Commission — the behaviour and attitude of foreign companies have vastly improved, it is implied that further interference can be disposed with, in order not to spoil the investment climate.

Thus the thinking of the Commission resembles in virtually all respects the type of thinking underlying most of conventional economic theory with its reliance on the Schumpeterian entrepreneur, the free play of market forces, and the accommodating role of the state.¹⁷

Whereas the Pearson Report has rather little to say in detail about private investment these issues have been more extensively treated in a recent report prepared by D.U. Stikker for the United Nations.¹⁸

The author, being a 'believer in the value of the private enterprise system', deals particularly (with the problem of) 'how the flow of private foreign investment could be stimulated and the export of manufactures and semi manufactures from developing countries promoted'.¹⁹ This view is, however, in line with the terms of reference which stated that 'the essential objective of your task would be to examine the increased contribution which private enterprises can undoubtedly make to the expansion of trade and accelerated economic development of developing countries'.²⁰ While private enterprise is encouraged to take upon itself broader functions, the governments of the developed countries should assist and stimulate private investment in developing countries. Recommendations to the governments of developing countries are i.a. that they should appreciate the legitimate aims of private enterprise, should make adequate pre-investment studies, should establish sites with services for new investment, should limit the extent of bureaucratic controls, should reduce tax rates on corporate profits, should give fiscal incentives for new ventures, should provide credits, should improve port facilities, etc.²¹

Most of the latter recommendations imply the provision of infrastructures, and the stimulation, indirectly and largely through capital subsidies in various forms, of private enterprise where, again, no clear distinction is made between domestic and foreign private investments.

The above mentioned and widely circulated official reports, could be multiplied many times. They are virtually all based upon the assumed virtues of private enterprise, and recommend that therefore host governments should be more hospitable to foreign private investment. Yet we can observe that, at least in Africa,²² the experience in the last few years has been that life for foreign private enterprise has been made much more difficult, and it is likely that life may get tougher still. In Kenya, Uganda, Tanzania, Zambia, Ghana, Sierra Leone a.o. nationalizations have occurred. Not only small alien owned commercial or industrial shops, but also large foreign enterprises like banks, copper and diamond mines, large manufacturing industries have been taken over.

Could it be true that so many countries simply fail to see what virtues could be derived from foreign firms, which would imply that not enough effort has gone into making these poor countries understand what they are forsaking, or could it be that the type of analysis in the above mentioned and similar reports fail in analysing and understanding the nature, causes and effects of development and underdevelopment in the context of African realities? Could it be that analysis of African, and third world, realities would provide clues and insights which may help to understand the apparent paradox outlined above? In other words, can our, often untested, theories current in the West be assumed to be valid elsewhere? In particular could it be that the effects of foreign private investment are less promising than both the Pearson and Stikker Reports would lead us to believe? If so, why have these reports not even bothered to present any analysis of why they think that private enterprise is the saviour of developing countries?

IV

It is peculiar to observe that the Pearson Report has overlooked the figures of table I, which show that the centrally planned countries have done considerably better than both the developed and underdeveloped market economies in the period 1950/68: 8% per annum against 4.4% and 4.8% respectively. Had there been a representative from the socialist block on the commission, such an oversight could not possibly have occurred. Of particular interest is the economic development in communist China, about which country until recently little was known, and which country is usually excluded in UN statistical tables.

Gurley estimated in hearings before the Joint Economic Committee of the US Congress²³ that China's real Gross National Product has risen on the average by at least 6% per year since 1949 or by at least 4% on a per capita basis. He observes 'that this is a little better than the Soviet Union did over a comparable period (1928-40), much better than England's record during her century of industrialization (1750-1850) when her income per capita grew at 0.5% per year, perhaps a bit better than Japan's performance from 1878 to 1936, certainly much superior to France's one percent record from 1800-1870, far better than India's 1.3% growth during 1950-1967, and much superior to the post war record of almost all underdeveloped countries in the world'.²⁴

Even if one questions the exactness and the comparability of capitalist and socialist statistical experiences, it is just too much to ignore the socialist growth record altogether as the Pearson Commission has done.

The quarrelling about figures in themselves may not be very useful. At best they record *ex post* what has happened. But the statistics do not tell anything much about how any country brings about growth. What are the policies and how are they maintained consistently over prolonged periods of time in the course of the development process, those are more interesting questions than a quibble over the accuracy of a statistic.

The premise of the necessary centrality of private foreign investment is often, as explained earlier, seen to be so self-evident as to require little explicit justification. This is surprising, because there is, as Van Arkadie noted,²⁵ little evidence that the leading industrialised countries developed largely as the result of an impetus provided by foreign investment. Those cases of successful development in which foreign private capital flows did play a major role (e.g. Canada, Australia, South Africa) typically involved the transfer of private capital as part of a wider set of cultural and political interrelationships.

In Latin America industrialization came precisely when foreign investment was least available during the depression years of the thirties and the Second World War.²⁶ Japan is a classic example of a country which has jealously guarded its national economic base. This was accomplished, in part, by a very restricted and selective policy in respect of admission of direct foreign investment. Even nowadays the borders are opened only reluctantly for, at best, minority holdings of direct foreign investment in some sectors where Japan can withstand direct foreign competition. Thus it is not only socialist countries which did make a 'big leap forward' through an isolationist stand. These historical experiences would seem to contra-

dict the necessity of open door policies advocated i.a. by the international organizations and evaluative reports, commissioned by them. Historical evidence therefore seems to be more in line with Myrdal's view, than with the mainstream of conventional economic analysis and its faith in free trade of both final products and factors of production.

Therefore it is all the more necessary to analyse the claims that are made regarding the contribution of foreign enterprises to national development.

If the development process is seen as a process extending over the long haul of decades or even generations, then it is necessary that the process of the generation and subsequent use of national savings be put central in any analysis. This requires a study of the reality of the presence of foreign firms in developing countries, more than a theoretical discussion of what foreign firms conceivably could do. Unfortunately, too much of the discussion is couched in terms of generalities that sound convincing, but which are not confronted with the rather unpleasant realities of available evidence.

The a-priori claims made by foreign enterprises in developing countries are conveniently summed up under three headings:²⁷

1. that private foreign investment is desirable as an addition to the net resources available for development;
2. that capital flows attended with foreign investment are large, because capital is assumed to flow from the developed countries where capital is abundant, to the poor countries where capital is scarce;
3. that the lack of indigenous entrepreneurial talent and know-how makes dependence upon foreign firms inevitable anyway.

Statistics about the growth of an economy are always misleading but particularly in Africa. The figures of Table I show that the rate of growth of gross domestic product in Africa has been lower than in the developing countries as a whole and that this rate of growth has been decreasing. Gross domestic product measures the production within the national boundaries, regardless of the nationality of the producers. The strategy of British and French colonial policy after the war, has been to stimulate British and French companies to set up firms in their respective colonies. This has led to a high degree of foreign domination over the modern, most dynamic sectors of the African economies, mainly the non agricultural sectors, which is without parallel in other continents.

Hence it follows that the lower rate of growth in Africa has been growth in those economies which are strongly dominated by foreign firms in their modern or growth sectors. Poor show of foreign private enterprise! Although, peculiarly enough, industrial census data virtually never are provided on the basis of nationality of ownership.²⁸ One must think of foreign ownership accounting from 70 to 90% of the modern sector activities in most African countries.

Of course decision making power over any surplus generated in the foreign firms stays with the foreign owners. These savings may, but also may not, be spent on national development objectives.

Conventional economists hold that the government can always tax any profits away if it feels that the corporations do not develop enough. Nationalization needs not to be the answer. Such a policy is however subject to severe limitations. If we disre-

gard investment in oil exploration and mining, which, in Africa as elsewhere, benefit only a limited number of lucky countries, industrialization starts typically in either of two ways. By last stage assembly of imported components of sophisticated consumer goods in subsidiary firms or by the processing of agricultural products. In the former case value added is known to be rather small, although profits on invested capital need not be low in consequence. Components for last stage assembly are, typically, supplied by the parent firm. In essence, therefore, part of internationally traded goods are traded not at open market prices but at internal accounting prices. By increasing the price of imported components — argument: rising production costs in the developed countries — profits can be shown to be very low if it is felt that the government imposed profit tax rate is judged to be too high. In the case of processing agricultural goods the problem takes on a somewhat different slant. Increasing the profit tax on the processor only then yields something extra if profits are high to start with. A major determinant of processor's costs and hence profits, are the prices of agricultural inputs. If the oligopolistic processing firm attempts to devolve higher taxes, it may wish to exert downward pressure on the prices of its inputs. The dilemma of the choice between agriculture or industry is then aggravated by the parallel conflict whether it should be nationals (the farmers) who should decide upon the spending of additional income resulting from higher producer prices, or foreign industrialists if input prices are lowered, or governments by taxing either or both parties. Nationalization may not ease this fundamental conflict but it insures at least that all actors are nationals, which thus tend to mitigate any outside pressures. Nationalization thus contributes to internalize decisionmaking procedures. It increases national control over a country's destiny. In either case, attempts at taxing away most of the surplus in foreign enterprises would force governments to initiate a set of measures, which will reduce incentives for foreign firms to invest. Only countries which possess exports indispensable to the growth of the developed countries themselves can, with considerable success, attempt to levy higher taxes. This has recently been clearly demonstrated by the petroleum exporting countries.

Therefore, taxation as an alternative to nationalization has its limitations if the basic problem is formulated as who is to decide over the use of any generated surplus. Furthermore, within the African scene any change in development strategy in favour of rural development relative to industrial and modern sector interests takes on, of necessity, an anti-foreign enterprise bias in view of present substantial foreign control over the modern sector. Hence the distrust of foreign business interests of any serious movement towards rural development and the concomitant shift in political power which this would entail. Thus the problem arises whether any government can exert enough power to counteract pressures from the foreign business community, to initiate policies benefitting the rural masses, and thus to effect a major shift in the allocation of its scarce resources, away from providing incentives to induce the coming of foreign firms. Obviously the larger the share of foreign firms in a developing economy, the greater the constraints on the freedom of action of the national governments.

The balance of payments effect of a single investment may well be negative as the evidence in a study on British investment in East Africa shows.²⁹ When value add-

ed on assembly of imported components is low, and, due to the smallness of the market, protective tariffs on competing imports have to be imposed to enable a new industry to survive, a negative balance of payments effect may well occur.³⁰ If a development strategy is based upon import substitution to be performed by the establishment of foreign owned firms then a rising rate of new foreign investment will be necessary to finance the rising backflow of investment income. This is shown in the example of Table II below.

Table II - *Balance of payment effects of sustained foreign investment*

Stock of foreign owned investment	Profitrepatriation 10%	New inflow of foreign capital	Gap
100	10	30	+20
200	20	30	+10
300	30	30	—
400	40	30	-10
500	50	30	-20

The time period after which the net outflow begins to appear is dependent upon the rate of growth of the foreign owned capital stock, i.e. by the division between retained profits for self-financing and the transfer of distributed profits, on the one hand, and the rate of inflow of new capital.

The Pearson Report has observed that the (new) flow of foreign investment has been quite sluggish. It averaged \$ 2.3 billion a year in 1957/8 but only \$ 2.4 billion in 1967/8,³¹ a substantial decline if account is taken of rising prices and thus of the lower purchasing power of the 1967/8 dollar compared with a decade earlier.

A rising flow of repatriated profits, which is a natural corollary of a rising foreign stake in African economies, is only possible if export earnings grow. Most export of primary products, however, are characterized by being erratic in size as well as promising only moderate growth trends. Hence the need for additional (industrial) exports to finance and stabilize the growing gap.

Will perhaps the foreign firms pursue a vigorous policy of export promotion? In the case of Latin America, which has a long history of U.S. enterprise involvement, U.S. manufacturing firms exported in fact very little: 92.5% of total sales in 1965 were local sales.³²

Will the performance regarding the promotion of industrial exports of foreign firms in Africa be any better? The systematic and aggressive promotion of industrial exports to the developed countries would, in effect, mean that foreign firms are expected to compete with their own establishments in the rich countries. How much pressure for industrial exports can one realistically expect from such an arrangement? Besides an instinctive reluctance of foreign firms to export and thus to compete against themselves it could well be that the quality of the products made in Africa does not offer much hope of being able to compete effectively anyway. The result is the same: no additional industrial export earnings to finance the repatriation of rising investment income. The deliberate sacrifice of the Lancashire cotton

textile industry by the British government in the late forties was not so much the result of pressures from the Indian branches of the Lancashire firms but from Indian owned firms fighting their way into a hostile market.

The continued outflow of profits, regardless whether the rate of profit on existing investment increases as initial starting up problems are overcome or whether 'normal' profits accrue on an expanded investment stake, will, it seems reasonable to assume, only be possible if the net-outflow of official funds from the Western countries provides compensation for the net back-flow on private account. There can then be no question of trade ever replacing aid as this will imply a halt on the possibilities of profit repatriation, which is against the rules of the foreign private investment desirabilities syndrome. The net transfer of official funds (aid) is a necessary complement to support a sustained foreign private investment profit repatriation.

One may, in effect, be glad that the flow of private investment has been sluggish, because the net out-flow on private account from developing countries has already become negative under the impact of the working of the mechanism described above. A more rapid growth of foreign investment would have made the outflow on private account even larger than it already has become.

According to data from the Development Assistance Committee of the OECD³³ the back-flow of investment income from all the developing countries averaged \$ 4.9 billion during 1964/67, against an inflow of foreign investment of \$ 2.8 billion. This deficit, or net out-flow of \$ 2.8 billion on average 1964-67, has been covered mostly by an official capital flow of \$ 2.5 billion. Whereas the above figures relate to the situation at the global level, a similar picture emerges of the situation in Africa. It is well known that in the colonial period US direct investment in Africa was limited, due to monopolising practices by the British and French governments favoring their own interests. A major part of US direct investment was perhaps in South Africa. After African countries achieved independence the US has had greater opportunity to gain a stronger foothold in Africa at large. Some aspects of US direct investment in Africa are summarised in table III below.

Table III - *Aspects of US direct investment in Africa (mln. \$)*

periods	gross profits	of which transferred to USA	non-distributed	new capital inflow from USA	gap (net outflow from Africa)
1952-1956	582	340	239	210	-130
1957-1961	264	36	217	331	+295
1962-1967	1808	1495	296	831	-664
total					
1952-1967	2654	1871	752	1372	-449

Source: *Survey of Current Business* (Washington), cited in: L.V. Goncharov, *On the drain of capital from African countries*, Centre for Afro-Asian Research of the Hungarian Academy of Sciences, Budapest 1970.

The period 1957-61 alone gives confirmation that foreign private investment is a

net contributor of capital. Thereafter, the trend of a net drain of capital from Africa has been resumed at a much accelerated pace. The net capital outflow over the 16 year period has been \$ 499 mln. If we take only the period 1964-67 the figures are as follows: gross profits \$ 1561 mln., non-distributed \$ 207 mln., transferred to USA \$ 1338 mln., new capital inflow from USA \$ 564 mln., resulting in a net outflow of no less than \$ 774 mln.

One further observation can be made. Most of gross profits have not been reinvested in Africa but have been transferred to the USA. This does not mean that the growth of the USA stake in Africa has been slow, but it may rather reflect the pattern that foreign firms in general have developed financing mechanisms, referred to below, which devolve most of the burden onto the host country, thereby minimising the foreign investor's own resources contribution.

These trends at the global and African levels are confirmed by developments in individual countries in Africa, both socialist or capitalist inclined. In Tanzania during 1961-1968 the outflow of investment income was Shs. 857 mln. against a capital inflow of Shs. 484 mln. In Kenya, the outflow of investment income during the same period was Shs. 1658 mln. matched by a private capital inflow of only Shs. 226 mln.³⁴

Similarly if one looks at the situation in Nigeria and Ghana. Even if one concedes that under the Nkrumah regime a number of wrong investment decisions were made, the fact remains that enlargement of the foreign owned business sector leads to a situation that the resulting larger flow of investment income is to be met by the rather volatile export earnings of the major export crop: cocoa. If through a bumper crop resulting in low income as in 1965/6 foreign exchange becomes scarce, the transfer of investment income is endangered, which is a threat to foreign firms. Hence the expectation of stagnation, or slow growth, for quite some time to come.³⁵

In Nigeria, the major dynamic factor in the economy over the past decade has been the development of the petroleum industry. This development has obscured, however, a very fundamental deterioration of the balance of payments. The development plan 1962-68 assumed i.a. the level of private investments to remain constant. The share of foreign private investment was however to increase to about 50% of projected private investment.³⁶

The strategy of development was in essence based on the government providing the incentives, and the expectation of foreign private investment to respond vigorously.³⁷

Results of this strategy are as follows; if one subtracts the impact of the petroleum industry from the balance of payments, the following picture emerges:³⁸

Table IV - *Balance of Payments items Nigeria 1963-1967 (excluding petroleum industry)*

(N £ mln.)	1963	1964	1965	1966	1967
trade balance	-31.9	-56.3	-57.1	-42.4	-38.3
investment income	-16.8	-26.7	-52.2	-73.9	-40.4
net private capital inflow	+41.0	+50.0	+73.5	+58.2	+24.3
net impact petroleum industry	+14.3	+25.1	+35.6	+43.4	+48.7

The flow of investment income over the period, namely £N 210 mln. is only by a small margin exceeded by long term private capital inflow of £N 247 mln.

This table serves also to illustrate another dependency mechanism. Due to political instability — which may be expected to occur in the future as well as in the past — as tribalism, increasing income inequality and rapidly increasing (semi-educated) unemployment provide readily inflammable timber virtually in all African countries, the investment climate may be seen to be deteriorating. Two movements will then occur. On the one hand, the outflow of investment income will increase as foreign owned firms will recoup as much as possible as long as this will be permitted. On the other hand, the new inflow of private capital will dry up, due to increased uncertainties. Because both trends occur simultaneously in opposite directions, very rapidly a balance of payments crisis is provoked, which in its turn reinforces uncertainty about constraints on the future transfer of investment income. This mechanism is clearly shown to have occurred in Nigeria in 1966, which development forced the Nigerian government to impose strict exchange controls, and to suspend temporarily investment income transfers in 1967 (some £N 40 mln!). The strategy of a prolonged expansion of the foreign owned enclave in a developing economy does thus automatically and necessarily lead to increased vulnerability of the balance of payments, because a growing foreign capital inflow, i.e. a continuing increase of foreign investment, will be a necessary condition to allow the rising outflow of investment income on the growing, already existing, foreign interests. In countries which have no strong export products (minerals, crude oil), official foreign financial flows are necessary to facilitate the expansion of these foreign interests by financing their profit repatriation, and this will enhance the dependency of these developing countries upon donor countries. Developing countries then will not become 'partners in development', as the Pearson Report wants us to believe, but merely client states, as both continued private inflows or compensating official flows are virtually never provided without strings. Vide the Ghanaian case since 1966.

One final point needs to be made. The policies advocated by both the Pearson and Stikker Reports, whereby the governments of developing countries are urged to provide all possible incentives to smooth the way for foreign private investment, leads to a situation whereby foreign firms can establish maximum control at minimum financial cost as most risk can be devolved onto the host country. In addition to receiving fiscal incentives, capital subsidies which form a disincentive to use labour intensive techniques, and ready made industrial sites, it has become customary to use bankcredits on a large scale, while the sale of imported machinery, sold against medium term credit, is virtually always reinsured by the Western government's supported export reinsurance schemes. The result of all these and other measures is that most enterprises are greatly undercapitalized. Conversely it means that foreign firms gain maximum effective control at minimum own financial cost. A mechanism develops fully analogous to the way in which US companies have bought their way into Europe over the past fifteen years.³⁹ Foreign firms therefore often do not have to bring new financial resources, but divert existing local resources to their own use.

The Pearson Report's recommendation of foreign enterprises identifying themsel-

ves with the developing countries by selling off part of the share capital to the public,⁴⁰ maintains the fallacy that (minority) shareholders in this way gain influence upon a firm's policy. On the contrary, the sale of a minority share is a device which leads to an accelerated recoupment of whatever the brought-in capital of the foreign firms has been, without having to surrender effective managerial control. In this connection it is of interest that several firms in Tanzania which were not nationalised in 1967, voluntarily offered to sell some of their shares to the government!

The discussion so far has led to a certain degree of scepticism as regards the too readily assumed virtues of foreign private investment. The net financial flow, even if initially positive, is likely to become negative. This leads to retarded growth as it becomes increasingly difficult to guarantee free transfer of investment income in the face of relatively stagnating export revenues from primary products. Such has at least been the experience of Latin America⁴¹ and in those African countries where data are available.

Even if a number of these drawbacks are, in part, conceded the argument is presented that African countries need foreign investment because Africans lack the managerial know-how. There can be little doubt that in a number of countries large scale incompetence and even outright swindle has occurred,⁴² and probably will continue to occur. The recognition of these facts of life, however, do not put African countries in a different category. Such incompetence, misjudgment and even outright scandals did occur and will continue to occur in virtually all other (including all developed) countries, where perhaps a greater degree of sophistication at covering up these ills has developed. These factors by themselves do not provide any justification for foreign enterprises to take over. The question has to be asked how the presence of foreign enterprise assists African countries in developing the know-how and managerial skills necessary for a modernizing society. Two aspects are relevant here. First, do foreign enterprises provide management training to Africans, and secondly what is the impact of foreign enterprises upon the emergence of indigenous entrepreneurs outside the already established foreign owned firms?

Foreign firms usually have no objection to Africanisation at the lower levels, as it becomes very costly to continue to employ expatriates at these levels. However, at the higher levels the situation is different. The purpose of establishing foreign manufacturing subsidiaries is usually to protect for the future already existing markets for products which were hitherto merely exported in final form, or to build up a bridgehead for expected future favourable growth potentialities.⁴³ In either case it is essential that managerial control rests with the parent company and this virtually always means expatriate management and a great reluctance to Africanise at the top, except for windowdressing purposes. Much evidence here remains impressionistic. Yet, surveys in both Uganda⁴⁴ and Congo (K)⁴⁵ of business attitudes towards Africanisation at the top levels in the private sector confirm the impression which one receives from African government officials. The Nigerian Development Plan 1970-1974⁴⁶ notes (p. 317) that employee-training effort continued to be negligible. In 1969 only 7.400 employees were undergoing courses of training of which only 2.200 in the private sector. The Nigerian government, in line with many African governments, in recent years has seen it necessary to greatly increase pres-

asures at indigenization of the private sector. In Tanzania it proved possible to reduce the number of European managers from about 60 to less than 10, at no loss of efficiency, when the banking system was taken over in 1967 and subsequently rationalized.

Of course foreign business has been right when it notes that in the past management training was difficult as most of the more promising trainees quit to join government administration with its splendid opportunities in the immediate post-independence period, due to the exodus of colonial personnel. However, this excuse will not be available in the future. The rapid africanization in the government sector virtually everywhere, together with the vast expansion of higher levels of education, has greatly increased the supply of adequate numbers of suitably qualified managerial potential.⁴⁷ There are even prospects of unemployed university graduates in some african countries for the near future. The private sector will thus have ample opportunities to prove that it can effectively train its own indigenous managers!

The second aspect of the creation of management potential is whether the presence of a foreign firm, backed up by the vast resources of the parent company, may not have pre-empted the possibilities of indigenous entrepreneurs entering the market. The size of the market relative to minimum optimal plant size may be such that no room for newcomers is available. If a foreign firm, which has usually years of experience in the branch, is reasonably alert it can expand with the growing market, use whatever economics of scale are available and thereby continue to erect increasing barriers to new competition from nationals, who, furthermore, have no experience to start with. Thus the existence of a solidly entrenched network of foreign firms may permanently inhibit the creation of effective indigenous entrepreneurship, whether private, semi-governmental, or in state companies. Furthermore, the effects of the establishment of a foreign firm on already existing or potentially promising fields of indigenous industrial activities needs to be taken into account. A classic example has been the destruction of Indian local textile industry, due to imports of cotton products made in Britain's industrial revolution. But also in modern times similar developments may well occur. For instance the establishment of a capital intensive plastic industry making furniture, may well inhibit the emergence, or limit the growth of, a furniture industry based on locally available wood, with the attending by-products of repair activities and the diffusion of carpenter skills, usable in a variety of alternative fields of activities. If a plastic piece breaks, there is usually no alternative but to throw the thing away. It does not lead to skill formation. In most countries African entrepreneurship is at present found only in those sectors, for which foreigners in the past had little direct interest.

Several African governments, (Tanzania, Kenya, Uganda, Nigeria, Ghana, Congo (K) and recently also Ivory Coast) have recognised that the odds are against African entrepreneurs — with little experience, capital, contacts, and know how — being able to compete effectively with already established foreigners. Yet the policy initiated in consequence thereof of active discrimination against foreigners may well lead initially to less service and higher prices, but such a policy has to be valued primarily as a learning experience. Recourse to arguments for continued discrimination are, however, valid only for certain limited time, and governments may

experience great difficulty to suspend with discrimination and protection at a later stage when indigenous firms should be able to stand on their own feet. The plea for equal treatment, advocated by i.a. the Stikker Report smacks in present day Africa too much of serving exclusively the purpose of protecting the already established foreign firms. African governments, who claim to represent the interests of their citizens, may not voluntarily comply. It is always the already strong and established powers who advocate fair play. But how can the 'haves' and the 'have-nots' ever have a fair play?

VI

From the foregoing it is evident that many drawbacks are attending upon the establishment of a substantial foreign owned sector in a developing economy, along the lines advocated by the Pearson and Stikker Reports. Particularly if a longer view is taken, the effects of a foreign owned sector upon the flow of financial resources, the formation of skills and the impact upon the balance of payments, become much more problematic than is customarily assumed. A study of the role of foreign private investment in developing countries cannot start from the assumption that it will promote development because of the false assumption that foreign private investment has played a major role in the growth of the West at a much earlier phase.

Any study of the role of foreign private investment will, in order to be realistic, have to be based upon a detailed factual analysis of the actual behaviour of the foreign investor. However, in practice, such investigations by objective outsiders are very difficult to carry through, through lack of co-operation. In practice only when actual nationalisations take place, is it sometimes possible to raise part of the veil of what actually happens, as opposed to what we are led to believe is happening. Such information as becomes available, does not a priori confirm the allegation that modern business has become fundamentally different from the robber-barons of old.⁴⁸ That again, cannot be assumed, but has yet to be proved by foreign private investors themselves.

Alphen a/d Rijn July 1971

Notes

¹ See H. Linneman: *The plan that failed*, Haarlem 1967.

² UNESCO Conferences on Education in Karachi (1960) for Asia, in Addis Abeba (1961) for Africa, and in Santiago (1962) for Latin America.

³ See Aart J.M. van de Laar: *Report of an evaluation survey of university level manpower supply and demand in selected African countries*, UNECA, Addis Abeba 1970 (E/CN.14/WP.6/32, 12 November 1970).

⁴ ILO, *Towards full employment, a programme for Columbia*, Geneva 1970. A similar study of Ceylon has just been completed, and a study of Kenya is planned for 1972.

⁵ L.B. Pearson et al.: *Partners in Development*, New York 1969.

⁶ in the catchy but analytically empty phrase introduced by W.W. Rostow: *The Stages of Economic Growth*, 1960.

⁷ Gunnar Myrdal: *Economic Theory and Underdeveloped Regions*, 1957 (I have used

the University Paperback edition (Methuen) 1965), p. 9.

⁸ J.K. Galbraith: *American Capitalism: the concept of countervailing power.*

⁹ G. Myrdal: op.cit. p. 13.

¹⁰ See table I. Also L.J. Zimmerman: *Arme en Rijke Landen*, 1965.

¹¹ See for a brief discussion: F.J. van Hoek: *The Migration of High Level Manpower from developing to developed countries*, The Hague 1970 (ISS Occasional Paper).

¹² For a recent elaborate analysis along those lines, see J.K. Galbraith: *The new industrial state*, 1967.

¹³ See for instance: Richard Weiskoff: *Income distribution and economic growth: an international comparison*, (unpublished dissertation) Harvard University 1969. But see also: Simon Kuznets: *Modern Economic Growth*, Yale U.P. 1966, and more detailed in *Economic Development and Cultural Change*, April 1959, Part II: Quantitative aspects of the economic growth of nations; IV: Distribution of national income by factor shares; *Economic Development and Cultural Change*, January 1963, Part II: Distribution of income by size.

¹⁴ Pearson Report, p. 64; the commission does not think it necessary to attempt to prove these statements.

¹⁵ Pearson Report, p. 99.

¹⁶ If this implies that there are also illegitimate national interests, who is then to decide about legitimacy, and what to do in case of conflict?

¹⁷ It is this very biased analysis and interpretation of the causes, effects and remedies of underdevelopment that has led to protests of the Commission's own staff. These protests, and much of the material prepared by the staff, have been discarded by a political ruling of the Commissioners themselves.

¹⁸ D.U. Stikker: *The role of private enterprise in investment and promotion of exports in developing countries*, United Nations, New York 1968.

¹⁹ Stikker Report, p. 1.

²⁰ *ibid.*, p. iii.

²¹ p. 90 ff.

²² but of course also in parts of Latin America, i.e. Chile and Peru, and recently in India as well.

²³ John G. Gurley: *Mainland China in the World Economy*, Hearings JEC, April 5, 10, 11, and 12, 1967, pp. 184-188.

²⁴ John G. Gurley: Capitalist and Maoist Economic Development, *Monthly Review*, February 1971, p. 28-29.

²⁵ B. van Arkadie: Private Foreign Investment: Some Limitations, in P.A. Thomas (Ed.): *The Private Company in East Africa*, 1969, Dar es Salaam.

²⁶ Osvaldo Sunkel: The Structural Background of Development Problems in Latin America, *Weltwirtschaftliches Archiv*, 1966 II Bd. 97, pp. 22-60; *id.*: National Development policy and external dependence in Latin America, *Journal of Development Studies*, Oct. 1969.

²⁷ See for instance Jan van Ommen: Pros and Cons of Foreign Private Enterprise in Developing Countries, *Progress*, Unilever Quarterly 1969 No. 2, for the business world's view; also: Bruce Dinwiddy: Foreign private investment and its role in Africa, *Standard Bank Review*, September 1970.

²⁸ The *Tanzanian Survey of Industry 1965*, Dar es Salaam 1967 is an exception. But see

also: *Who controls industry in Kenya*, East Africa Publishing House, Nairobi 1968.

²⁹ D.J. Morgan: *British Investment in East Africa*, ODI, London 1965.

³⁰ taking account of the added imports of machinery and the outflow of fees for licensing, patents, management; see E. Domar: The Effect of Foreign Investment on the Balance of Payments, *American Economic Review*, December 1950.

³¹ Pearson Report, p. 100.

³² *Survey of Current Business*, November 1966, cited in H. Magdoff: *The Age of Imperialism*, New York, 1969.

³³ OECD: Development Assistance, 1969, Review p. 265.

³⁴ See J.F. Rweyemamu: The political economy of foreign private investment in the underdeveloped countries, *African Review*, Vol. I, March 1971. See also: A.J.M. van de Laar: Buitenlands bedrijfsleven en kapitaalexport uit ontwikkelingslanden: de Tanzaniaanse ervaring, *Economisch-Statistische Berichten* (Rotterdam), 2 April 1969.

³⁵ This prospect is bleaker still if foreign 'aid' is made conditional upon the freeing of blocked profit transfers. Such an arrangement implies that foreign governments pay the dividends on foreign private investment, and that no trace of the new 'aid' to the receiving country is noticed at all.

³⁶ Federation of Nigeria: *National Development Plan 1962-68*, Lagos, p. 38.

³⁷ See W.F. Stolper: *Planning Without Facts*, Harvard U.P. 1966.

³⁸ For details see A.J.M. van de Laar: Nigeria, waarheen?, *Economisch-Statistische Berichten*, nrs. 2772-2773, 11-18 November 1970 (Rotterdam).

³⁹ About 80 to 90% of US investment in Europe has been financed by Europe itself. See *De Amerikaanse Investerings in de EEG*, European Documentation, EEG, Brussels 1970.

⁴⁰ Pearson Report, p. 99.

⁴¹ See i.a. ECLA: *External financing in Latin America*, Santiago 1964; UN, *Industrial Development in Latin America*, New York 1966; W. Glade, *The Latin American Economics*, New York 1969; K. Griffin: *Underdevelopment in Latin America*, 1969; R.F. Mikesell (ed.): *US private and public investment abroad*, Eugene Oregon 1962.

⁴² See for instance: Much money down the drain, *West Africa*, 4 July 1970.

⁴³ A.N. Hakan: The motivation to invest and the locational pattern of foreign private industrial investments in Nigeria, *The Nigerian Journal of economic and social studies*, March 1966.

⁴⁴ *Report of the Committee on Africanisation of Commerce and Industry in Uganda*, Entebbe 1968.

⁴⁵ summarised in Michel Norro: L'évolution de la formation supérieure au Congo et ses implications pour le développement économique du pays, *Congo Afrique*, February 1969, pp. 78-91.

⁴⁶ Federal Republic of Nigeria: *Second National Development Plan 1970-74*, Lagos 1970.

⁴⁷ See A.J.M. van de Laar: *Report of an evaluation survey of university level manpower supply and demand in selected African countries*, UNECA, Addis Abeba 1970.

⁴⁸ S. Schatz: Crude private neo-imperialism: a new pattern in Africa, *Journal of Modern African Studies* 1969, pp. 677-88. M. Yaffey: *Balance of payments of Tanzania*, IFO, Munich 1970. Aart van de Laar: Buitenlands bedrijfsleven en kapitaalexport, art. cit.

H.L. van der Laan | An Economist Takes Stock

This is an account of how I have been forced to abandon or modify some of my views during an eleven-years' stay in Africa. I lived in Sierra Leone from 1959 to early 1971. During most of this period I taught economics at Fourah Bay College, now part of the University of Sierra Leone.

1. When I came to Sierra Leone in 1959, I thought that the economies of less-developed countries were simple in structure and consequently easily understood and taught. Now I would say that these economies are technically simple, but sociologically and geographically complicated. For many economists, especially those interested in inter-industry relations and input-output tables, these economies offer little research challenge, but as soon as one begins to compare sociological differences with economic performance, many complications become apparent. First among the sociological differences are those based on tribe. There are differences between tribes with regard to standard of living, consumption preferences, education, occupation, capacity to co-operate, etc. There are also foreign groups which dominate certain economic activities. There is further the second-generation effect of Western education as provided in earlier periods, e.g. the interwar period. There is great variety in the structure and effectiveness of local government in spite of the legal uniformity imposed by the colonial authorities.

The geographical factor appears to be more important than in Europe. Remote areas of the country, in which a substantial percentage of the nation lives, are unfavourably affected by high transport costs. The means of transport have changed a great deal. The lorry has replaced the train and the launch to a large extent. The resulting change in transport routes has favoured some towns and undermined others. Whenever a town in Sierra Leone declines, it is possible to point to other towns which grow at its expense.

2. When I started my teaching in Africa, I thought of economic development and growth as an upward process. I was hardly prepared to see, let alone look for, downward processes. Yet there is a fair amount of evidence for this in Sierra Leone. Certain traditional activities such as boat building, blacksmithing, weaving, etc. have declined. Launch transport has lost its former significance. Two mail-boats were withdrawn from the regular services between Liverpool and Freetown in the 1960s without being replaced. The production of several agricultural products has declined. In most cases a decline in one branch of activity was offset by growth in another. It would take too much time to show this in detail for the examples given above.

As I fear that the terms economic development and economic growth divert attention from downward changes, I have replaced them in my teaching by the term economic change wherever possible. I like to give adequate attention to downward changes and consider them a good starting point for the discussion of interdependence in the economy.

There is another element in the term economic development, or rather in its dia-

grammatical presentation, which I had to reconsider. It concerns the time axis in a time chart. One can either use years and then plot annual production in the time chart or use months and then plot monthly production. The second presentation leads to a seasonal hump in the months of harvesting. (In Sierra Leone there is a second hump for diamond production, fortunately not coinciding with the agricultural hump.) In 1959 I normally used the first presentation, now I prefer the second one because I have found that it is more appropriate for Sierra Leone. The humps of the second presentation determine whether a certain year is a good one or not. To talk of good and bad years makes sense to most people in Sierra Leone, in the first place to the farmers, but also to the traders, who are well aware that a high diamond or produce hump gives them a good year. Even civil servants use the terms, and this may need explanation. African governments can borrow only small amounts internally, and this means that government revenue is far more dependent on the humps of the private sector than in Europe, especially in the short run. It is sometimes overlooked that world market prices for agricultural products influence the economy only during the few months of exporting. This cannot be overlooked if the second presentation is used.

3. When I came to Africa in 1959, I thought that development was a postwar phenomenon, occurring more or less simultaneously with the upsurge of interest for the subject shown by theoretical economists. Now I see a much longer period of progress and change, and I have become keenly interested in the economic history of West Africa, in particular of the colonial period. I still feel that there is a great difference between the development in the years before 1945 and in the period that followed: the approach to and the objects of development changed a great deal after 1945, but this does not mean that the people in Africa began to experience a different type of change. Africans are the appropriate group of informants when we want information about economic changes in the last four or five decades. (It is very valuable to interview elderly Sierra Leoneans. Some Lebanese who have resided long in the country are equally useful.) In contrast, the first-hand knowledge of many Europeans covers only a few years. Most of them tend to assume that the period before they came was static, and that the country had always appeared just as on the day on which they arrived. Europeans are prone to underestimate the amount of change that has occurred in Africa. As foreign economists have not escaped this bias (political scientists did better), I suspect that the economic literature underestimates the amount of change that has occurred in Africa.

4. When I travelled to Africa, I was eager to talk to Africans, but I expected that many of their economic views would not stand up to critical examination. This opinion had its origin in my reaction to the comments of African (and Asian) writers concerning foreign enterprise. Some of these had sounded so irrational to me that I felt dubious about all African comments on economic affairs. Even now I seldom share African opinions about foreign enterprise: often these opinions are emotionally biased, as I have discussed elsewhere, and show a lack of understanding of the function of capital.

During my stay in Sierra Leone, however, I was fortunate to meet many Africans

whose observations in the field of economics were reliable, and whose interpretations and assessments proved correct. In two fields I have found African informants particularly knowledgeable: a) the complexity of certain economic activities, especially if cultural factors play a role, and b) changes that have occurred during the last 40 or 50 years, especially local changes, i.e. within a town or chiefdom. Informants are not always able to date the changes or to relate them to events on the national level, but there is a wealth of information, willingly told.

The logical conclusion is that foreigners should listen to African views on other matters as well, even if they seem biased, or naive, or contrary to economic theory.

5. When I came to Africa in 1959, I was convinced that economic development had priority over all other concerns for an African government. I felt that an African politician failed in his duty, or worse, showed a lack of conscience, if he neglected the economic development of his nation. I see this differently now. I have more comprehension now of African politicians who use their energies to maintain their position or for internal power struggles. I am now prepared to accept without condemnation that politicians in a new nation are intrigued by power and lose time in learning about the scope and limits of power. This also means that they are vocal in the international sphere and full of tendencies towards absolutism at home. At the same time I am pleased to see that there is much talk about constitutional rights, and about self-discipline and integrity in conduct. Many Africans hope that these will be effective curbs on absolute power. While these issues are at stake, economic development takes second place.

It took seven years before I resigned myself to the fact that African Governments have relegated economic development to second place. As a result I am more aware of the conflicts — open or latent — between African politicians and foreign economists who, as advisers or aid administrators, expect to influence the policy of African governments. While the economist expects first priority for development, the politician assigns second or third priority to it, and he wonders why a foreigner with a limited knowledge of his country should prescribe the order of priorities. Some foreign economists go further: they notice the general lack of concern about unemployment and the callousness of many rich people towards the poor, and they thus plead more urgently for a higher priority for economic development. I suspect that many African politicians notice an element of moral condemnation in such pleas, and feel offended. The more tolerant ones will pay lip-service to development; others will not be able to conceal their annoyance and will lash out at foreigners who interfere. I expect that international aid will be bedevilled by conflicts of this nature.

I owe a great deal to my former students and colleagues and to many other people in Sierra Leone. Some of my views I have corrected or modified as a result of conversations with them. I credit them with more than average patience and politeness. These qualities have made it easier for me to reconsider my original views.

Martin R. Doornbos | Oeganda in fasen

Oeganda, een land van het midden: midden in Afrika, midden op de evenaar, een van de middelgrote landen op het continent, niet rijk, niet arm, maar middelmatig welvarend.

Gemeten naar de hoeveelheid aandacht die het trekt is Oeganda een niet erg opvallend land. Maar haar problemen zijn in meer dan één opzicht karakteristiek voor Afrika. Oeganda's noodzaak om aan groeiende economische verschillen en kwesties van ethnische verdeeldheid het hoofd te bieden is, zoal niet typisch, dan toch erg 'gewoon' voor Afrika. En als politieke conflicten meetbaar waren zouden die van Oeganda waarschijnlijk als middelgroot worden aangemerkt: ze zijn nooit van de omvang of diepte geweest als die van Nigerië, Congo of Soedan, maar sommige kwesties, met name die welke op Boeganda betrekking hebben, zijn allesbehalve eenvoudig geweest. Voor zijn politieke koers heeft het land lange tijd een soort middenweg gekozen, zich bewust van uiteenlopende extremen in Afrika en daarbuiten maar zich daar in het algemeen niet, of niet helemaal, mee vereenzelvigend. Oeganda's politiek van het midden stak met name lang af bij die van haar beide partners in de Oostafrikaanse Gemeenschap, rechts Kenia en links Tanzania. Maar ook deze koers brengt zijn problemen mee.

Lang na de *coup* van januari 1971 spreekt iedereen nog over de achtergronden en motieven. Was het een voorbereide actie van het leger of probeerde Amin, de vroegere leger-chef, nu president, zijn huid te redden toen hij in het nauw zat? Wat was de rol van enkele van Obote's ministers, waarvan werd vermoed dat zij slechts lippendienst bewezen aan verschillende 'socialisatie'-maatregelen van de vroegere regering en gereed stonden om op een gelegen ogenblik het heft in handen te nemen? Was het waar dat zij hun eigen complot smeedden maar dat dit in de kiem gesmoord werd door de ingreep van het leger, dat op zijn beurt wellicht tot overhaaste actie gedwongen werd door plannen van Obote om Amin aan de kant te zetten? En liep een van deze ministers op het laatste moment weer over, zodat de stroomversnelling nu wel juist langs deze maar niet langs die weg in beweging kwam?

Er zijn evenveel theorieën als mogelijkheden, of als mogelijke sleutelfiguren in het spel, en ze sluiten elkaar niet uit. Het paradoxale van Oeganda is dat geen geheim geheim blijft, maar dat de feitelijke toedracht vaak moeilijk te herkennen is tussen de overstelpende stroom van geruchten en fictie. De uiteindelijke juiste toedracht van januari 1971 is moeilijk te achterhalen, want deze bestond uit acties die op mondeling contact berustten en daarvan bestaan geen notulen. De grote contouren komen niettemin naar voren: tegenstellingen tussen groepen, binnen het leger, ethnische facties, en 'ideologische' opponenten waren tot een punt gegroeid waarop een krachtmeting welhaast onvermijdelijk was. Een evenwicht was lang bewaard door rivaliserende kampen binnen het leger, zonder welk niemand daarbuiten veel kon ondernemen; maar het was een labiel evenwicht dat, zodra het verstoord was, tal van andere verschuivingen met zich meebracht. Tot tenslotte Oeganda, als een van de laatste in de rij, een militaire regering kreeg.

Oeganda was eerder ook een van de laatste landen die één-partijstaat werden, de

facto althans, met Obote's nu ontbonden *Uganda People's Congress* aan het bewind. Maar ook in andere opzichten heeft het land een geïkt scenario gevolgd. (Of is dit toch teveel historisch determinisme, dat geen ruimte laat voor grillige feitelijkheden?) Gedurende de laatste tien jaar (de eerste tien jaar van Oeganda's onafhankelijkheid) is haar politieke strijd langs een aantal kritieke punten geëvolueerd, en vanuit het heden terugkijkend ziet men hoe het conflict, welhaast naar een klassieke wetmatigheid, op ieder punt een ander gezicht kreeg, moest krijgen. Er zijn een viertal van deze punten geweest, politieke erupties waarbij ineens veel zichtbaar werd dat eerder verborgen bleef en die voorgaande episodes ook in een nieuw licht plaatsen.

Eerst was er de fase van onderhandelen en touwtrekken in verband met de onafhankelijkheid — niet zozeer tussen kolonialisten en nationalisten, want onafhankelijkheid was op zichzelf nauwelijks een punt, maar wel tussen diverse groepen die hun positie trachten te verstevigen of zeker te stellen voor het vertrek van de Britten. Omstreeks het eind van de jaren vijftig (en het begin van die van zestig) kwam dit proces tot een climax, uitgedrukt in een reeks constitutionele instrumenten en conferenties welke werden voorbereid door wijze Britten die juridische formules zochten voor de vestiging van een nationaal staatsbestel. In die tijd, te oordelen naar de documenten en naar observaties van derden, diende het probleem zich vooral aan als dat van het aanpassen van traditionele autoriteit aan de eisen en procedures van een moderne staat. De Engelsen zagen het zo en 'iedereen' zag het zo: vele groepen in Oeganda, en speciaal het koninkrijk Boeganda, kwamen, al of niet gesteund door antropologen, met doorwrochte argumenten over de traditionaliteit van hun politieke structuur en de noodzaak daar vooral voldoende aandacht en respect aan te besteden. Vele 'traditionele' trekjes waren in feite pas gedurende de koloniale periode ontstaan of bedacht, maar het argument had succes: Oeganda werd onafhankelijk (in 1962) met de Kabaka van Boeganda als eerste president, met Boeganda in een federale relatie tot het centrum, met de koninkrijkes Ankole, Toro en Bunyoro in een quasifederale status, en ook met een hele reeks van chiefs en hoogwaardigheidsbekleders die pompeuze posities gewaarborgd zagen onder een paraplu van neo-traditionaliteit.

Terugkijkend moet men billijk zijn: in die tijd leek het niet anders of dat wàs het probleem. Van nu uit gezien echter blijkt de strategie van de oude elite destijds bijzonder effectief geweest: bij de Britten doet geen motief het zo goed als traditie, en bovendien had het een 'democratisch' aspect. Immers, als dat de cultuur van de mensen was, dan mocht je daar toch niet aan tornen en misschien consternatie veroorzaken?

Enkele jaren later, toen Oeganda de volgende fase van het drama inging, werd traditionele autoriteit als argument niet of nauwelijks meer gebruikt. 1966 was het jaar van een frontale botsing tussen Boeganda en de centrale regering, waarvan de bezetting van het paleis van de Kabaka door het leger en de vlucht van de Kabaka naar Engeland de spectaculaire kantjes vormden. Daarnaast, of daaronder, was er ook grote animositeit tussen Bantoe en Niloten¹ en eveneens tussen verschillende andere ethnische groeperingen. Althans, dat moet er onmiddellijk aan worden toegevoegd, dat leek omstreeks 1966 de grond voor vijandigheid te zijn: geen traditionele structuren, maar regelrechte ethnische rivaliteit. Binnen partij en regering

werden posities van sterkte opgebouwd op een etnische basis, en opmerkingen over 'de onbetrouwbare groep x' of 'de slechte groep ij' lagen op veler lippen. In dit patroon paste ook dat toen de door noorderlingen gedomineerde regering als de sterkste partij uit het conflict kwam, zij nog lange tijd daarna de Baganda als de zondebokken bleef aanwijzen, niet in de laatste plaats om daarmee de steun van andere groeperingen te winnen.

Etnisch vooroordeel is altijd een factor in Oeganda, latent aanwezig maar gemakkelijk te mobiliseren. Maar toch raakte ook deze factor een paar jaar later, in 1969, op de achtergrond, plaatsmakend voor de erkenning van een nieuwe kloof: opkomende klasseverschillen. Toen, in december van dat jaar, vond een aanslag op Obote plaats, dramatisch geësceneerd juist nadat hij zijn *Common Man's Charter* op een UPC-congres had ingediend en aangenomen gezien. In dit handvest had Obote met een flinke dosis retoriek zijn bezorgdheid uitgesproken over de groei van twee 'naties' binnen Oeganda, een rijke en een arme. De president beloofde daar wat aan te willen doen, Tanzania volgend, al bleef nog in het midden hoe.

Precies daarop deze (mislukte) aanslag, die, bedoeld of niet, niet naliet een symbolisch verband te suggereren met Obote's 'Move to the Left', zoals hij zijn plannen had genoemd. Minder symbolisch, maar even belangrijk, was het feit van grote verdeeldheid over deze bezorgdheid voor de gewone man binnen regeringskringen. Vooral de laatste jaren was er in Oeganda een niet onaanzienlijke economische elite opgekomen, in vele gevallen van politici en hogere ambtenaren die in zaken gingen. Deze categorie, die men terug kon vinden in grootgrondbezit, busondernemingen, huizen, en als gezochte partners in diverse firma's, zou het meest direct getroffen worden door enigerlei socialiserings-maatregel. Niet weinigen onder hen waren daar bepaald beducht voor en het was een publiek geheim dat Obote's charter onder meer binnen zijn eigen kabinet een koele ontvangst had gekregen. Belangrijk was dat etnische verschillen hierbij niet in de eerste plaats kwamen. Leden van uiteenlopende etnische groepen stonden aan beide kanten van de lijn. En weliswaar waren er proportioneel meer mensen in Boeganda beter af dan bijvoorbeeld in het noorden, maar de verhouding van enkele ondernemende notabelen op een paar duizend 'subsistence'-boeren ging in principe voor alle districten op.

Maar lag daarin niet tevens een sleutel tot de voorafgaande fasen van conflict in Oeganda? In de episode van 'etnische' confrontatie, wat voor 'ethnische' voordelen waren er precies te behalen? Concreet gesproken hooguit een sinecure voor A, een lening of beurs voor B, een tractor of een contract voor C, — in het algemeen zaken waar de gewone man niet zoveel aan had. Maar om die te behalen was zijn politieke steun nodig, uitgedrukt in stemmen of nog subtielere blijken van loyaliteit, zodat in de nationale arena kon worden aangevoerd dat deze of die groep 'misdeeld' was. Lokaal vroeg dit op zijn beurt om een tegenprestatie, of althans het vooruitzicht erop. In werkelijkheid — d.w.z. een situatie van schaarste — werden dit meestal niet meer dan kruimels, maar verbazend genoeg is aan velen die meenden dat hun belang gediend werd met de 'etnische' zaak in naam waarvan hun steun gevraagd werd lange tijd ontgaan hoe gering die compensatie wel was.

Dit wat betreft de 'etnische' fase. De 'traditionele' daarvoor was reeds eerder in een ander licht komen te staan. Traditionaliteit was niet minder een formule dan etniciteit, maar ze was beter bruikbaar in een tijd waarin bestuursambtenaren op hun

tenen om culturele gevoeligheden heenliepen. De coup van 1971 biedt tenslotte eveneens een perspectief op de voorafgaande fase. De coup rekende o.m. af met twee organisaties die sinds 1969 (na de aanslag en het 'handvest') in het bijzonder tot ontwikkeling waren gebracht, nl. de General Service en de National Service. De General Service Unit was er voor kwesties zoals de aanslag en bleek in feite een uitgebreid intern spionagenet, de National Service diende voor uitvoering van het handvest, maar was niet meer dan een slecht doordacht en nog slechter opgezet systeem van werkkampen; beide genoten even weinig populariteit. De sfeer voor of door deze twee 'diensten' geschapen was stroef en *unheimisch*, gevuld met argwaan en verdachtmakingen over en weer, en een waarin de klappen niet lukraak maar wel grillig aankwamen. Beide diensten schiepen allesbehalve een klimaat waarin een inspanning tot sociale opbouw effectief kon worden; dat een interventie, welke dan ook, dit aantoonde en tot een einde bracht, werd daarom door weinigen betreurd.

Direct na de coup kwam Oeganda enigszins op adem, met uitzondering van het tegengestelde kamp binnen het leger dat vrijwel letterlijk gedecimeerd werd. Skeptici werden verrast door de common sense manier waarop Amin, een bruuske, vrij ongeletterde soldaat, allerlei politieke knopen begon door te hakken, en een — hèt — hoogtepunt voor het nieuwe regime was vooral de sublieme zet het lijk van de in Londen overleden Kabaka naar Kampala over te doen vliegen en een staatsbegrafenis aan te bieden. Leger en Baganda, normaal geen broeders, waren toen even verzoend.

Maar Amin's, het leger- of Oeganda's probleem is dat verzoeningen niet duren, althans niet als ze in het leven 'geroepen' worden en condities overigens hetzelfde blijven.

Wat dit betreft is het gebrek aan richting van het nieuwe bewind fnuikend. Inderdaad verzet het de bakens, maar het beleid lijkt vooral ingegeven door de wens 'ja' te zeggen waar de vorige regering 'nee' zei, en andersom. Dat schept problemen als men bedenkt dat een eerdere beslissing, hoe onjuist misschien ook, er gewoonlijk een is geweest waarbij uiteenlopende belangen in het geding waren. Een vroeger 'ja' in het voordeel van een groep verandert dan simpelweg in een 'nee' in haar nadeel, en omgekeerd. Dat verandert niets aan het conflict, alleen aan de hoek van de ontevredenheid. Als bijvoorbeeld de regering van Oeganda vroeger geen nieuwe districten wilde vormen teneinde niet elders moeilijk in te lossen verwachtingen te wekken en men doet dit nu wel, dan is direct een reeks nieuwe petitie's het gevolg die om oplossing vragen.

Zonder wezenlijke veranderingen is er een gevaar van een groeiende discrepantie tussen de verbale en de feitelijke werkelijkheid, zodanig dat op den duur geen belofte, geen enkel blijk van goede wil meer geloofd wordt. Oeganda anno 1971 is dicht bij dit punt gekomen: naar buiten toe klinkt alles naar vernieuwing wat de klok slaat (en wat een goede pers oplevert), maar van binnen blijft veel bij het oude. Gedetineerden onder Obote werden vrijgelaten en Obote's ministers werden *niet* gevangen gezet, wat opmerkelijk was, maar honderden anderen werden wél gearresteerd. Obote's preventieve-detentiewet werd opgeheven, maar kort daarop werd een nieuwe geïntroduceerd. De gehate General Service werd afgeschaft, maar er wordt overgebriefd, gefluisterd en aangebracht op een schaal zo groot als ooit

tevoren. Het criterium is 'hij is niet voor Amin' en op dat woord zijn soldaten al onderweg. En waar vroeger zulke acties reeds grillig waren, op het ogenblik zijn ze vaak lukraak: niet weinig mensen zijn geëlimineerd zonder enig denkbaar motief, behalve persoonlijk. De leger- en regeringsleiding heeft dit niet altijd meer in de hand en voorbeelden worden geciteerd van orders die niet zijn opgevolgd.

Slechts utopisten verwachten eenmaal een einde aan politieke strijd. Conflict, om macht en voordeel, is inherent aan elk politiek bestel, alleen de stijl verandert. Zo ook in Oeganda. Terugziend over de laatste tien jaar komt een weinig optimistische conclusie naar voren. Waar eerder de methoden om op de tegenstander voor te komen nog indirect waren, zoals via verkiezingsmanipulaties, is het gebruik van macht nu direct en zonder bemiddeling. Sinds enige jaren was detentie het antwoord op oppositie geweest, nu is het vaak regelrecht het geweer. Wat voor fase kan daar nog op volgen?

Noten

¹ De Baganda vormen de grootste groep onder de Bantoe, maar ten oosten en westen van hen zijn verschillende andere ethnische groepen die tot deze taalcategorie behoren. De Niloten wonen voornamelijk in de noordelijke, armere districten van Oeganda.

Crises in Marokko, Madagascar en Zambia

1 De eerste twee documenten, uit Marokko en Madagascar, kan men zien als illustraties bij de recente kronieken over die landen in dit tijdschrift, of als bewijsplaatsen die te uitvoerig zijn om in een noot geciteerd te worden. Zij verdienen volledige weergave omdat in beide stukken moeite gedaan wordt tot de kern van de zaak door te dringen. Bovendien doemen onder de kritiek van opposanten in Marokko en dagbladredactie in Madagascar politiek-structurele overeenkomsten op: PSD, verpolitiekking, en het staatsapparaat in dienst van een minderheid in Madagascar, in Marokko een 'koningspartij', monarchalisering en een absolute en persoonlijike macht.

pae

1.1 Communiqué van Al Koutlah Al Watania als afgedrukt in *L'Opinion* (Rabat) van 6 augustus 1971

Le Comité Central d'Al Koutlah Al Watania, réuni le 5 Août 1971, a étudié avec la plus grande attention la situation générale du pays.

Soucieux des intérêts supérieurs de la Nation et des aspirations profondes des masses populaires à un régime de liberté, d'authentique démocratie et de progrès, Al Koutlah Al Watania considère que les événements sanglants du 10 juillet dernier constituent un tournant irréversible de l'Histoire récente du pays. De tels événements ont illustré, de façon tragique, l'échec de la politique du pouvoir absolu et personnel pratiquée depuis plusieurs années.

Les fausses institutions, mises en place depuis un an, à la suite du référendum et des élections truqués de l'été 1970, ont démontré, durant les événements sanglants du 10 juillet, leur inefficacité, voire leur inutilité.

C'est pourquoi, Al Koutlah Al Watania considère que le problème de l'heure n'est pas celui de procéder à la constitution d'un nouveau gouvernement qui serait, à l'instar des précédents, dépourvu de tout soutien populaire et, partant, voué nécessairement à l'échec.

Il considère que le seul remède qui s'impose à l'heure actuelle, de façon impérative et inéluctable, réside dans l'établissement d'une Constitution démocratique et la mise en place d'institutions librement choisies par le peuple marocain, avec toutes les garanties nécessaires à l'authenticité et la sincérité des opérations électorales.

La participation du peuple marocain à la gestion des affaires de l'Etat, le contrôle qu'il sera amené à exercer sur cette gestion, la définition des grandes options nationales, sur les plans économique, social, culturel et de politique étrangère, sont seuls à même de réanimer l'enthousiasme et de constituer le meilleur garant du progrès du pays dans la stabilité et la confiance.

Rabat, le 5 aout 1971

1.2 Hoofdartikel in *Lumière* (Fianarantsoa) van 8 augustus 1971

Libération

Il est une manière de résoudre les problèmes: c'est d'en nier l'existence. Telle fut longtemps l'attitude du gouvernement, opposant les démentis les plus catégoriques à ce qu'il persistait à qualifier de rumeurs sans fondement.

Vient un jour où l'on ne peut plus cacher ce qui saute aux yeux de tous: alors, on ramène

tout à une crise interne d'un parti, dans lequel certains ne pensaient plus qu'à assouvir des ambitions personnelles. Mais la crise n'affecte en rien la confiance des masses militantes: une réorganisation des structures, dans le sens d'une plus grande démocratisation, fera retrouver au parti la place qu'il n'a jamais cessé d'occuper dans la nation, dont il est la meilleure expression des aspirations profondes.

Mais l'explication et la solution proposée ne satisfont pas davantage une opinion publique, assez consciente aujourd'hui pour sentir que le mal est plus profond, mais trop peu formée encore pour le diagnostiquer avec sûreté.

Ce mal, comment en découvrir la racine? Si l'on ne veut pas fermer les yeux à la réalité, il semble que l'on puisse l'exprimer en terme de dominations.

La domination culturelle d'abord, qui n'est pas la moindre, pour ne pas dire qu'elle est la plus profonde. Il est naturel que les étudiants aient été les premiers à en prendre conscience. Quelles qu'en soient les expressions, c'est ce mal qui est au fond de la crise que traversent les jeunes. Vouloir l'ignorer en ramenant les grèves de l'Université à des manifestations d'enfants gâtés, qui se laissent manœuvrer par quelques agitateurs, c'est faire preuve d'un aveuglement dangereux.

Les dominations économiques ne peuvent pas davantage être ignorées. Elles conduisent à une paupérisation des plus pauvres, au profit de quelques privilégiés qui ne veulent pas voir la fragilité d'une situation dont ils tirent actuellement avantage. Indépendamment de toute utilisation politique qui aurait pu en être faite, il ne faut pas chercher ailleurs les causes profondes de la révolte du Sud. Et persister à n'y voir qu'un égarement passager de gens qui ont été trompés relève d'un tout aussi dangereux aveuglement.

Quant aux dominations politiques, comment ne pas reconnaître que les structures du pouvoir et la politisation qui empoisonne la vie de la nation ont conduit à faire de l'appareil de l'Etat un instrument au service d'une minorité?

Analysée en termes de dominations, la situation que nous vivons ne peut donc trouver de solution que dans la perspective d'une libération.

Est-ce une libération politique que tente aujourd'hui le PSD dans la réforme qu'il vient d'entreprendre? Ce serait alors un premier pas, dont le succès n'est pas encore assuré; et qui devrait être suivi de tellement d'autres pour que s'instaure une véritable démocratie, que beaucoup restent sceptiques. La tentative mérite d'autant plus d'être suivie avec attention. La libération politique est cependant la première, indispensable pour que puissent s'amorcer les autres libérations. Car, il faut d'abord retrouver une vie politique saine, pour que puissent être abordés avec sérieux les problèmes complexes de la libération économique et de la libération culturelle.

On comprend alors que ce ne puisse être l'œuvre d'un seul parti, surtout à l'heure où lui-même se reconnaît malade. Ce sont tous les citoyens de ce pays qui doivent participer à ce renouveau politique sans lequel la nation n'arrivera pas à se libérer du mal profond dont elle souffre aujourd'hui.

Lumière

2 Ook in Zambia is een crisis ontstaan, die in de loop der jaren gegroeid is uit periodieke en steeds moeilijker bij te leggen onenigheid in de regering. Een diepe scheur ontstond toen de president in juni drie regeringsleden ontsloeg. De scheur werd kloof toen in augustus minister en oud-vice-president Simon Kapwepwe eigener beweging uit de regering en partij trad. Het breekpunt lijkt niet zozeer 'tribalism' te zijn geweest – president Kaunda zelf placht trouwens

'tribalism' en 'provincialism' in een adem te noemen – als wel een machtsconflict. De *Kroniek van Afrika* hoopt hier nader op terug te komen.

Kapwepwe en enige van zijn eerder ontslagen collega's vonden elkaar weer in een nieuwe oppositiepartij, de United Progressive Party (UPP), die op 25 augustus geregistreerd werd. Kort voor het ter perse gaan van dit nummer ontvingen wij een exemplaar van de statuten van deze nieuwe groepering, die wij hieronder afdrukken.

Bij de tekst dient het volgende opgemerkt. Dit soort documenten draagt vaak de sporen van hun ontstaan in haast en onder politieke hoogspanning. Alle tikfouten zijn hier verwijderd, taalfouten alleen waar zij stoorden. De nummering houdt na art. 13 op. Gemakshalve wordt hier tussen vierkante haken doorgenummerd. Art. [20] (1) breekt in een verminkt woord af.

pae

Constitution of the United Progressive Party

1 *The name of the Party*

The name of the party shall be United Progressive Party (hereafter referred to as the Party).

2 *Headquarters of the Party*

The Headquarters of the Party shall be situated in Lusaka and its address shall be P.O. Box 1212, Lusaka.

3 *Policy of the Party*

The Party shall pursue a socialist policy and shall safeguard the sovereignty and independence of Zambia based on Socialist principles.

4 *Aims and objectives of the Party*

- (i) To achieve Socialism for Zambia and strive for the betterment of the people of Zambia.
- (ii) To infuse into the minds of all the different social strata of the Zambian people a sense of brotherhood in order to achieve *real unity*.
- (iii) To ensure equal opportunity to all members of the Zambian Society regardless of one's Social political and economic position.
- (iv) To work in co-operation with all progressive organisations – locally or internationally based.
- (v) To work out a socialist labour code that will clearly define the rights and duties of the worker and the relationships of various industrial and agricultural strata.
- (vi) To stamp out all forms of capitalism, tribalism and sectionalism by establishing *real unity* through discussion.
- (vii) To work out a socio-political code of behaviour to guide the leadership of the Party in order to avoid mistaken and corrupt ideas.
- (viii) To prepare cadres in order to fulfil and achieve the aims and objectives of the Party.
- (ix) To promote and protect local industry.

- (x) To promote Zambian Culture.
- (xi) To strive for the freedom and rights of man.
- (xii) To establish newsletters, newspapers and/or magazines in order to advance the aims and objectives of the Party.
- (xiii) To organise and maintain elected bodies within the Party and Government.
- (xiv) To carry on activities that the Central Executive Committee may deem fit in order to further the aims and objectives of the Party.

5 *Membership of Party*

- (i) Membership of the Party shall consist of two classes, namely: –
 - (a) Individual members.
 - (b) Affiliated members.
- (a) Individual members of the Party shall consist of: –
 - (i) Persons of Zambian origin of not less than sixteen years of age who shall subscribe to the conditions of membership, provided that they are not members of organisation hostile to the Republic of Zambia.
 - (ii) Persons enrolled as members of the Party's Youth Wing.
- (b) Affiliated members shall consist of: –
 - (i) All Workers' organisations
 - (ii) All peasants' organisations
 - (iii) Any other organisation which in the opinion of the Supreme Council has interests consistent with objectives of the Party.

6 *Conditions of membership*

- (i) No person shall qualify for membership of the Party unless he/she: –
 - (a) Is Zambian by birth and/or origin.
 - (b) Is Zambian by naturalization provided that the parents of such person are also Zambian citizens.
 - (c) Agrees to conform to the Constitution and the principles and policies of the Party.
- (ii) No organisation shall affiliate to the Party unless: –
 - (a) Its executive is all Zambian by birth and/or origin or by naturalization provided that in the case of naturalized Zambian, parents are also Zambian citizens.
 - (b) It operates within the frame work of party programme, principles and policies.

7 *National headquarters*

- (i) The Central Executive Committee of the Party shall consist of the following officials: –
 - (a) National President
 - (b) Deputy National President
 - (c) National Secretary
 - (d) Deputy National Secretary
 - (e) National Treasurer
 - (f) Deputy National Treasurer
 - (g) Publicity Secretary

- (h) Deputy Publicity Secretary
- (i) Chief Co-ordinator
- (j) Deputy Chief Co-ordinator
- (k) Director of Youth [Wing]
- (l) Deputy Director of Youth Wing
- (m) Director of Women Brigade
- (n) Deputy Director of Women Brigade
- (o) Six other members who shall be appointed by the Central Executive Committee.

(ii) *Election of members to the Central Executive Committee*

- (a) All members of the Central Executive Committee shall be elected by delegates at the Party's National Congress in accordance with procedures laid down by the Central Executive Committee.
- (b) Members of the Central Executive Committee shall hold Office for a period of three years.
- (c) Half the membership of the Central Executive Committee shall constitute the quorum, provided that the National President or Deputy National President or National Secretary shall be present at any such meetings of the Central Executive Committee.
- (d) Central Executive Committee shall have power to appoint all Division officials.
- (e) The Central Committee Executive shall have power to call for regular or extra-ordinary meetings of the Supreme Council or National Congress.

8 *Duties of members of the Central Executive Committee*

(i) *National President*

- (a) The National President shall be the principal Officer of the Party and shall, when present, preside over meetings of the Central Executive Committee.
- (b) He shall be the Chief Spokesman of the Party on all national affairs.
- (c) He shall have powers to convene meetings of the Central Executive Committee, Supreme Council and the National Congress in consultation with the National Secretary and the Chief Co-ordinator.
- (d) He shall have powers to give instructions on any Party matters to any Party official subject to approval by the Central Executive Committee.
- (e) He shall empower any member of the Party to exercise such powers as may be specified by the Central Executive Committee.
- (f) He shall have powers in Council to appoint an ad hoc Committee(s) to advise the Party on matters of National interest.

(ii) *Deputy National President*

- (a) The Deputy National President shall act as President of the Party in the absence of the National President and shall in such event exercise the powers conferred upon the President.
- (b) He shall carry out all Party duties as directed by the National President.

(iii) *National Secretary*

- (a) The National Secretary shall be the Chief administrative Officer of the Party responsible

for Supervision, maintaining the records and all the duties and functions of the Party.

(b) He shall communicate with Divisional Officials of the Party in connection with Party affairs.

(c) He shall carry out all party duties as directed by the National President in Council.

(d) He shall have power to direct all party administration in order to ensure the Supremacy of the Party.

(iv) *Deputy National Secretary*

(a) The Deputy National Secretary shall, in the absence of the National Secretary, [act as National Secretary.]

(b) He shall carry out all party duties as directed by the National President and the National Secretary.

(v) *National Treasurer*

(a) The National Treasurer shall have full control of the Party's funds.

(b) He shall cause to be kept at Headquarters a set of book accounts which shall be properly used and cared for including providing for their auditing.

(c) He shall submit for inspection an annual financial report to the National Congress of the Party.

(d) He shall carry out all duties as directed by the National President in Council.

(vi) *The Deputy National Treasurer*

(a) The Deputy National Treasurer shall, in the absence of the National Treasurer, act as National Treasurer.

(b) He shall perform duties from time to time as directed by the National President in Council and shall carry out such duties as assigned to him by the National Treasurer.

(vii) *The Secretary for publicity*

(a) The Secretary for publicity, in consultation with the National Secretary, shall publicise the activities of the Party by using all available media.

(b) He shall be the principle link between the press and the Party on all matters affecting the Party.

(viii) *Deputy Secretary for Publicity*

(a) The Deputy Secretary for Publicity shall, in the absence of the Secretary for Publicity, act as Secretary for publicity.

(b) He shall carry out any other duties as assigned to him by the President and the Secretary for Publicity.

(c) He shall compose, edit and issue press releases and/or arrange press conferences as directed by the Central Executive Committee.

(ix) *The Chief Co-ordinator*

(a) The Chief Co-ordinator shall preside over all meetings of the Supreme Council and the Party's National Congress.

(b) He shall preside over National rallies of the Party at which he is in attendance.

(c) He shall be responsible for the Co-ordination of Party activities and shall perform such duties as directed by the National President in Council.

(x) *Deputy Chief Co-ordinator*

- (a) The Deputy Chief Co-ordinator shall, in the absence of the Chief Co-ordinator, act as Chief Co-ordinator.
- (b) He shall perform such other duties that may be assigned to him by the National President and the Chief Co-ordinator.

(xi) *The Director of Youth Wing*

- (a) The Director shall be responsible for the supervision of the activities of the Youth Wing of the Party.
- (b) He shall, in consultation with the National President formulate and execute plans for the activities of the Youth Wing of the Party.
- (c) He shall act at all times in accordance with directives from the Central Executive Committee.
- (d) He shall carry out all Party duties as directed by the National President and National Secretary.

(xii) *Deputy Director of Youth Wing*

- (a) The Deputy Director of Youth Wing shall, in the absence of the Director of Youth Wing, act as Director of Youth Wing.
- (b) He shall carry out any other duties as assigned to him by the National President and the Director of Youth.

(xiii) *The Director of Women League*

- (a) The Director of the Women League shall be responsible for the Supervision of all activities of the Women League.
- (b) He/she shall, in consultation with the National Secretary, formulate and execute plans for the activities of the Women League of the Party.
- (c) He/she shall act at all times in accordance with approved policy.
- (d) He/she shall carry out all party duties as directed by the National President.

(xiv) *The Deputy Director of Women League*

- (a) The Deputy Director of Women League shall, in the absence of the Director of Women League act as Director of Women League.
- (b) He/she shall carry out any other duties as may be assigned to him/her by the National President and the Director of the Women League.

9 *The Supreme Council shall consist of the following members*

- (a) All members of the Central Executive Committee.
- (b) Parliamentarians who are members of the Party.
- (c) Eight Workers representatives affiliated to the Party.
- (d) Eight Peasant representatives.
- (e) Four representatives representing Co-operative Movements.
- (f) Business organisation.
- (g) The Supreme Council, The Divisional Council, Area Branch Councils of the Party shall

be bound by this Constitution subject to amendments and ratification by the National Congress.

(h) One representative from each Area recognised by the Headquarters of the Party and an Area in this context should register not less than 20 branches to qualify for representation at the Supreme Council Meetings.

10 *Powers and Duties of the Supreme Council*

(i) The Supreme Council shall be responsible for the formulation and implementation of all Party Policies subject to ratification by the National Congress.

(ii) The Council shall exercise complete control over all officials of the Party.

(iii) The Council shall have power to control and regulate activities of officials at the Headquarters, Divisional, Area Branch and Unity levels.

(iv) The Council shall have power to suspend or expel from the Party any member, whatever his/her position in the party whose public conduct is detrimental to the interests of the Party.

(v) The Council shall be responsible for the overall Supervision and control of book accounts at the Headquarters Divisional, Area Branch, and Unit levels of the Party and shall employ a firm of accountants to keep the books of accounts and produce audited accounts for the transaction of the Party.

(vi) The Council shall take from time to time any action designed to promote the interests of the Party in order to achieve the Party's objectives.

11 *National Congress*

(i) The National Congress shall be responsible for the administration of the Party and shall determine the policy of the Party.

(ii) The Congress from time to time shall make proposals of a legislative, financial and administrative nature for inclusion in the Party programme.

(iii) The Congress shall suspend, dismiss or expel any official or any member of the Party who shall contravene the provisions in the constitution or rules made under it.

(iv) The Congress shall have power to order the production of any report, document, materials or monies from any member or official of the Party provided that such an order shall be in writing from the Chief Co-ordinator.

(v) The Congress shall have power to refer any subject to a sub-committee for detailed examination.

(vi) The Congress shall discuss and/or review any resolutions, or recommendations or decisions of the Supreme Council or any Divisional, Area or Branch Council.

(vii) The Congress shall meet once a year to review Party Programme or discuss resolutions, recommendations or decisions of the Supreme Council, or any Divisional, Area or Branch Council.

(viii) Half of the members of the Congress constitute a quorum.

12 *Divisional Headquarters*

(i) The Divisional Headquarters shall be situated at the Provincial Headquarters or at any other place within the Province determined by the Central Executive Committee.

- (ii) The Divisional Council shall be composed by the following: –
 - (a) The Divisional President and Deputy
 - (b) The Divisional Secretary and Deputy
 - (c) The Divisional Youth Secretary
 - (d) The Divisional Women Secretary
 - (e) Two representatives from each Area Council.
- (iii) *Duties of the Divisional Council*
 - (a) To protect and promote the interests of the Party.
 - (b) To organise the masses, recruit new members and supervise annual renewals of membership.
 - (c) To raise funds for the Party.
 - (d) To carry out all instructions from Headquarters.
 - (e) To campaign on behalf of Party candidates in the Division for election to Parliament or Local Government Council.
 - (f) To supervise the work and activities of the Areas, Branches and Units in the Division.
 - (g) To educate the masses on all matters affecting the Party.
 - (h) To organise Public Meetings.
- (iv) All monies collected by or coming in through Divisional Headquarters shall be remitted to National Headquarters not later than fourteen days from the date of receipt.

13 *Duties of Divisional Officials*

(i) *The Divisional President*

- (a) The Divisional President shall preside over all Division Council meetings and shall exercise casting vote.
- (b) He shall carry out any other duties as may from time to time be assigned to him by the National President in Council.

(ii) *Deputy Divisional President*

- (a) The Deputy Divisional President shall, in the absence of the Divisional President, act as Divisional President.
- (b) He shall carry out any other duties as may be assigned to him by the Division Council.

(iii) *Divisional Secretary*

- (a) The Divisional Secretary shall be responsible for administration of the Division and shall, in consultation with the Divisional President, communicate with National Headquarters, Area and Branch Council on all matter affecting the Party in his Division.
- (b) He shall keep records of all meetings of the Divisional Council and shall compile and forward reports every month to the National Headquarters on all matters affecting the party in the Division.

(iv) *The Deputy Divisional Secretary*

The Deputy Divisional Secretary shall, in the absence of the Divisional Secretary, act as Divisional Secretary.

(v) *Divisional Treasurer*

- (a) The Divisional Treasurer shall receive, collect monies from the Area, and Branches and issue receipts for the collection of such monies.
- (b) He shall have control over any funds received kept or spent by the Divisional Headquarters and be responsible for funds coming through his office to Headquarters.
- (c) He shall authorise petty cash expenditure.
- (d) He shall keep a set of books of accounts to explain any financial problem in a form of a statement, together with other divisional officials.

(vi) *The Deputy Divisional Treasurer*

- (a) The Deputy Divisional Treasurer shall, in the absence of the Divisional Treasurer, act as Divisional Treasurer.
- (b) He shall carry out any other duties as may be assigned to him by the Divisional President and Divisional Treasurer.
- (c) He shall have responsibility over all the area and Branch Council in his Division.
- (d) He shall, in conjunction with other Divisional Officials, call for any meetings in the Division.

[14] *Duties of the Area Council*

- (1) To protect and promote the interests of the Party.
- (2) To organise the masses, recruit new members and supervise annual renewals of membership.
- (3) To raise funds for the Party.
- (4) To carry out all instructions from Headquarters.
- (5) To campaign on behalf of the Party candidates in the area for election to Parliament or Local Government elections.
- (6) To supervise the work and activities of the Branches and units within its jurisdiction.
- (7) To educate the masses on all matters affecting the Party.
- (8) To organise Public Meetings.
- (9) All Area Council officials shall be elected annually.

[15] *Duties of the Area Officials**The Area Chairman*

- (1) The area Chairman shall preside over all area Council Meetings and shall exercise the powers of the Divisional President at his level.
- (2) He shall carry out any other duties as may from time to time be assigned to him by the Divisional President in Council.

[16] *Duties of the Area Secretary*

- (1) The Area Secretary shall be responsible for the administration of the area and shall in consultation with the area chairman communicate with the Divisional H.Q. Branch and Unit Councils on all matters affecting the Party in his area.

(2) He shall keep records of all meetings of the Area Council and shall compile and forward reports every month to the divisional Headquarters on all matters affecting the Party in the Area.

[17] *Duties of the Deputy Area Secretary*

(1) The Deputy Area Secretary shall, in the absence of the Area Secretary act as Area Secretary.

(2) He shall carry out all Party duties as directed by the National and Divisional Headquarters.

[18] *Duties of the Area Treasurer*

(1) The Area Treasurer shall receive, collect monies from branches, and units and issue receipts for the collection of such moneys.

(2) He shall have control over any funds received and kept by the area for onward transmission to the Divisional Headquarters.

(3) He shall authorise petty cash expenditure.

(4) He shall keep a set of books of accounts for the use by the area and shall be required to explain any financial problem in the form of a statement together with other Area officials.

[19] *Duties of the Deputy Area Treasurer*

(1) The Deputy Area Treasurer shall act in absence of the Area Treasurer as Area Treasurer.

(2) He shall carry out any other duties as may be assigned by the National and Divisional officials.

(3) He shall have financial responsibility over all the officials of the Branch and Unit levels.

[20] *Duties of the Branch Council*

(1) To protect and promote the interests of the Party and to accelerate

(2) A Branch must have a minimum of 20 members.

(3) It should recruit new members and organise the masses to secure peace and stability in the Branch.

(4) It should supervise annual renewals of membership and raise funds for the Party.

(5) To carry out all instructions from National, Divisional, and Area Headquarters of the Party.

(6) To carry out the duties of educating masses.

(7) To campaign on behalf of the Party candidate in the National and Local Government elections.

(8) To supervise the work and activities of Branch and its Units.

(9) To organise public meetings.

[21] *Duties of the Branch Chairman*

(1) The Branch Chairman shall preside over all meetings of the Branch Council and shall exercise his powers as a Chairman of the Branch.

(2) He shall carry out any other duties as may from time to time be assigned to him by the National, Divisional and Area officials.

[22] *Duties of the Branch Secretary*

(1) The Branch Secretary shall be responsible for the administration of the Branch and shall in consultation with the Branch Chairman communicate with the Area Headquarters and Unit Councils on all matters affecting the Party in his area.

(2) He shall keep records of all meetings of the Branch meetings and shall compile and forward reports every month to the Area Headquarters on all matters affecting the Party in the Branch.

[23] *Duties of the Deputy Branch Secretary*

(1) The Deputy Branch Secretary shall, in the absence of the Branch Secretary act as Branch Secretary.

(2) He shall carry out all Party duties as directed by the National and Divisional Headquarters.

[24] *Duties of Branch Treasurer*

(1) The Branch Treasurer shall receive, collect monies from unit and issue receipts for the collection of such monies.

(2) He shall have control over any funds received and kept by the Unit for onward transmission to the Area Headquarters.

(3) He shall authorise petty cash expenditure.

(4) He shall keep a set of books of accounts for the use by the Branch and shall be required to explain any financial problem in the form of a statement together with other Branch officials.

[25] *Duties of Deputy Branch Treasurer*

(1) The Deputy Branch Treasurer shall act in absence of the Branch Treasurer as Branch Treasurer.

(2) He shall carry out any other duties as may be assigned by the National and Divisional officials.

(3) He shall have financial responsibility over all the Unit levels.

[26] *Unit Council*

(1) Every ten houses in a village or urban area should form a unit.

(2) There will be a unit chairman who shall be elected by the members of that unit.

(3) He shall have powers to nominate one of the unit members to assist in the performance of his duties.

De verklaring van Addis Abeba

Van 1 tot 6 februari vergaderde in Tunis de technische commissie van deskundigen van de Economische Commissie voor Afrika (ECA), die vervolgens van 8 tot 13 februari haar tiende bijeenkomst hield. Reliëf gaf aan deze routine-aangelegenheid, dat zij samenviel met de eerste onder auspiciën van de ECA gehouden conferentie van ministers van financiële of economische zaken, waar (van de 41 ECA-leden) 29 ministers of hun plaatsvervangers aan deelnamen. De ministersconferentie aanvaardde een veertiental resoluties, waarvan die over 'Africa's Strategy for Development in the 1970s' (E/CN.14/493/Rev. 3), voorbereid door de technische commissie, in de debatten de meeste aandacht kreeg. In deze resolutie verklaarden de regeringsvertegenwoordigers, dat de Afrikaanse staten vastbesloten waren tot elkaars economische ontwikkeling bij te dragen; besloten zij een strategie uit te werken voor Afrika's economische en sociale ontwikkeling in de jaren zeventig als onderdeel van de wereldwijde 'internationale ontwikkelingsstrategie' voor het tweede ontwikkelingsdecennium van de VN (bij resolutie 2626 (XXV) door de algemene vergadering aanvaard), en bevalen zij aan de aanpak (strategy) in de afzonderlijke lidstaten te concentreren op een beperkt aantal essentiële gebieden en activiteiten, waarbij zij een reeks kwesties en maatregelen noemden die wellicht bijzondere aandacht nodig hadden in het raam van de economische, sociale en institutionele ontwikkeling in iedere staat (*Africa Target*, maart 1971).

Een politiek succes betekende de eveneens in de resolutie opgenomen erkenning, 'dat de VN met de ECA een apparaat hebben verschaft om de Afrikaanse regeringen bij te staan'. Op de zestiende ministersvergadering van de OAU, later in dezelfde maand in Addis Abeba gehouden, wees de keizer op het belang van de Tunesische bijeenkomst en drong hij aan op 'full political support' van de OAU voor de aldaar aangenomen resoluties. Deze goede verstandhouding, en misschien ook wel de ernst van de economische problemen waarvoor de Afrikaanse staten zich gesteld zien, maakte het mogelijk onder gezamenlijke auspiciën van OAU en ECA van 3 tot 7 mei, eveneens in Addis Abeba, een 'Panafrikaanse conferentie over handel en industrie' te houden, waarop 24 staten vertegenwoordigd waren. Deze conferentie nam een 'Verklaring over industriële ontwikkeling in Afrika in de jaren zeventig' aan, waarvan wij de tekst hieronder laten volgen.

pae

Addis Ababa declaration on industrial development in Africa in the 1970s

Adopted by the ECA/OAU Conference of Ministers of Industry, which met in Addis Ababa 3 to 7 May 1971.

I *Preamble*

We, Ministers of Industry, meeting in the city of Addis Ababa, Ethiopia, from 3 to 7 May 1971,
Having assessed, reviewed and critically examined the policies pursued and performance in the 1960s,

Aware that our industrial expansion in the 1960s has primarily been based on imported technology, skills and intermediate inputs,
Conscious of the economic and political disadvantages of small unco-ordinated national markets and weak unrelated national economies in meeting the challenge of industrial growth,

1. *Accept* the framework specified in the African Strategy for Development in the 1970s and *recognize* that the attainment of the target set by the International Strategy for the UN Second Development Decade for industrial development will depend critically on the effectiveness of the policies that we formulate and pursue individually and collectively;
2. *Assert* the complete sovereignty of each state over all forms of natural resources located within its territorial limits;
3. *Further recognize* that the main responsibility for our industrial development falls on ourselves but that nonetheless external assistance has an important contribution to make;
4. *Reaffirm* our faith in industrialization as a strategic element in the structural transformation of African economies;
5. *Decide* to pursue deliberate and coherent national policies and to concert our actions to achieve these objectives through the maximum possible domestic processing of our natural resources; fostering exports of manufactures; expanding non-agricultural activities in the rural areas and strengthening the link between agriculture and industry; promoting the domestic entrepreneurial base in the private and public sectors; and developing technological capabilities;
6. *Further decide* to concert action that will lead to a fundamental reformulation of international economic relationships and to the creation of new forms of international industrial co-operation that will promote equitable sharing of benefits;
7. *Request* the Administrative Secretary-General of the OAU and the Executive Secretary of the ECA to convene similar conferences every two years during the Decade in order to review progress towards achieving targets set for the Second Development Decade; to evaluate other aspects of performance; and to recommend policies and action for sustaining industrial growth;
8. *Declare* that the programme of action for the 1970s outlined below represents the collective position of African countries; specifies the means for achieving industrialization; embodies our determination to achieve the economic transformation of Africa to secure a widespread improvement in the standards of living; and provides the criteria and guidelines for the efficient use of national and international resources.

II *Programme of Action*

1. *Domestic finance for industrial development*

The manufacturing sector in developing Africa absorbed investment of the order of US\$3,000 million in the 1950s and more than US\$7,000 million in the 1960s. Industrial growth targets for the Second Development Decade will call for investment three to four times as large as that for the 1960s, namely US\$23,000 to 32,000 million.

To respond to the challenge of finding these resources, member States would need to take action to remedy the following:

- (a) Low levels of personal savings;
- (b) Ineffective mobilization and use of savings;
- (c) Small and inadequately organized capital markets;
- (d) Excessive capital outflows and other remittances; and
- (e) Inadequate levels and husbanding of export earnings.

In particular countries should urgently endeavour to achieve (i) a fair increase in the prices of their mineral exports in consonance with the prices of finished products based on these materials in the advanced countries of the world; (ii) an increase in the degree of processing associated with their mineral exports; (iii) a substantial export-oriented enlargement of industries in which these mineral exports constitute the basic raw materials; and (iv) set up an African institute of mining devoted to the early attainment of the preceding objectives. Further, member States should place special emphasis on the development of their heavy (mainly metallurgical) industries, chemical and petrochemical industries, and export-oriented agro-allied industries, to increase the share of value added in exports.

2. *Relatively high installation and running costs*

On the evidence of the 1960s, the investment required to set up an industrial plant of given size technology and product structure in developing Africa was from 35 to 300 per cent higher than that needed in Western Europe and some Asian countries. This meant that action had to be taken to:

- (a) Reduce the cost of construction;
- (b) Minimize expatriate involvement in installation;
- (c) Reduce internal transport costs; and
- (d) Liberalize the present system of tied financing.

Running costs in Africa in the 1960s were also relatively high. Reduction of such costs requires:

- (a) A decrease in the relative dependence on imported raw materials;
- (b) Measures to overcome the constraints of small markets and the consequent lack of opportunity to exploit economies of scale;
- (c) Reduction in the high, scarcity-induced, inventories;
- (d) A reduction in internal transport costs;
- (e) A closer relationship between wages and productivity;
- (f) Measures to increase inter-relationships among different industries in order to promote external economies;
- (g) Measures to reduce sizably the current, large-scale reliance on expatriates in the day-to-day operations of industrial plants;
- (h) Training facilities and apprenticeship schemes; and
- (i) Formulation of ways and means to check the overinvoicing of imported machinery and equipment.

3. *Foreign private investment*

The effective fulfilment of the supplemental role of foreign private investment in the 1970s requires that:

- (a) Foreign investors are guided in the preparation and execution of projects;
- (b) The training of indigenous personnel be part of any contract concerning foreign participation in African industrial development; and
- (c) Appropriate measures are taken to control the distortion of consumption patterns and maldistribution of incomes among individuals and regions within a country; and to develop measures to control environmental pollution.

4. *Industrialization and employment*

In view of the dramatic rise of the population in the employable age groups, the countries of developing Africa should explore all positive means for increasing employment and adopt regulatory measures to reduce the number of expatriates in replaceable categories. Such increase in employment opportunities, *inter alia*, should be sought in:

- (a) Promotion of industry not excluding cottage and small-scale industries;
- (b) Non-agricultural activities in the rural areas;
- (c) Mobilization of under-utilized manpower for such infrastructural projects as dams, drainage, roads, water supply and irrigation;
- (d) Improvement of rural amenities; and
- (e) Research for the use of labour-intensive technologies.

It is not anticipated that the activities listed above would wholly absorb the probable increase in labour supply. Member States therefore should seek at the same time all possible means of increasing employment in the urban areas.

5. *Self-reliance*

In the 1960s, African industrialization tended to rely excessively on expatriate equity shareholding, management and skills. In these circumstances, the weaknesses of African industrialization were in a large measure the consequence of this alien decision taking. To ensure African self-reliance in the 1970s there should be:

- (a) Recognition of the fact that external economic assistance is not free from economic and political strings;
- (b) Training schemes to ensure the indigenous supply of operatives, intermediate personnel, high executive and technical staff;
- (c) Encouragement of African ownership and entrepreneurship in industry within the limits of state policy;
- (d) Provision of supporting facilities such as credit, research, and technical and managerial advice to encourage African-owned enterprises;
- (e) Full utilization of the State initiative and resources to secure a significant national stake in industry and the economy as a whole; and
- (f) Encouragement of indigenous consultancy and contract service firms.

BOEK~ BESPREKINGEN

INCARCERATION AND CREATION

(A review article)

It was Kenyatta I think, who remarked that prison for the African formed a necessary extension of his education during the colonial period. Writers who have had the courage to strike a blow for freedom, have also experienced this added extension to their repertoire. And their threnodies of hope and despair uncovered the ignominy of unfreedom even more so than political commentators could at times. In our times, writers are called upon to be committed and, if one surveys the world scene, it appears almost impossible to be uncommitted.

Mention Pasternak, and everybody will recall the anthracite-eyed performance by Sharif, long having forgotten, some even completely ignorant of, the storm the work had created in Russia. Say Daniel and Sinyavski, and the Russia watchers in the West will bristle with indignation. Both these writers had dared to call upon the powers of the creative imagination to propagate what they considered a blow for freedom under a dictatorial regime. Drop the name Solzhenitsyn, and the words Nobel prize winner, the Pasternak affair, unfree Russia, are readily supplied. Speak of Dennis Brutus, and blank silence or rank ignorance follows, with the exception of a few 'Africa watchers' and 'Lovers' in the Commonwealth.

While not denying the creative writer's unfreedom in Russia, one has just a sneaking suspicion that the West with its communist hangover and fear are ready to applaud and recognize any crack on the red wall. Michael Shayer expressed this hypocritical syndrome beautifully in a poem read at the Commonwealth Poetry Conference in England in 1965, when he wrote:¹

Its alright, you bastards
when some Russian
or a New York Jew

shouts out in poetry
then, you think it colourful
you even print translations (poor ones)
in your bloody papers.

In many parts of the world writers have spoken out on behalf of the dispossessed or the enslaved when time and circumstances demanded such actions. Outstanding examples of writers who can be associated with revolution or revolutionary causes are Garcia Lorca, who inevitably received the ultimate accolade of being murdered by the fascists in Spain, the poet Botev who fought with Levski for Bulgaria's freedom, Daniel and Sinyavski, goaled for expressing the concealed fears and hopes of their people. Theodorakis, although more renowned for his songs, in Greece and Brutus in South Africa. Even in placid Norway, the name of Bjørnsterne Bjørnson, otherwise associated with the national anthem 'ja vi elsker', springs to mind.

Jean Paul Sartre in a lecture delivered at the Sorbonne on the occasion of the first general meeting of UNESCO, Nov. 1, 1946, entitled *La responsabilité de l'écrivain*, expresses one or two ideas certainly very pertinent to the writer living in an atmosphere of unfreedom. 'Dostoevsky has said: Every man is responsible to everyone for everything.

This statement becomes truer from day to day. As national collectivism becomes more and more part of human collectivism, as every individual becomes more and more part of the national community, we may say that each of us becomes more and more responsible, more and more widely responsible.² For Sartre, the artist who propagates art for art's sake, has no place in our times. Nor is it enough for the artist to appeal to freedom without desiring any real and fundamental changes. 'To appeal to freedom without a desire to change anything only in order that liberty may take its pleasure in the presence of a beautiful work of art, is what is known as creating art for art's sake.'³ Sartre realizes that the power-holders may at times exploit the writer and put his creativity to their peculiar nefarious uses. 'The bourgeois' he says, 'is delighted to pay a writer to vent his anger against its philistinism, its lack of taste and intelligence, when such wrath might have been directed on oppression which would be far more inconvenient.'⁴ 'Thus art for art's sake derives from the comfortable observation that the writer, not being in harmony with his own class, or indeed with any other, cannot help anyone. Hence the theory that the writer is irresponsible, that is to say, free to create and to create in innocence.'⁵

In South Africa the 'Federasie Vir Afrikaanse Kultuur' seems to hover like a moralizing deterrent over the iconoclasts while in Russia the Party apparently fulfills this task. That the writer can become a potent force in the freedom struggle is beyond dispute. But at that point of vociferous action he or she will also experience the full wrath of the totalitarian regime. Hence the books under discussion here were all written by writers who are now in exile.

Dennis Brutus falls under that statutory classification 'Cape Coloured'. I say statutory, for all attempts to create this hybrid class into a separate nation have hitherto failed. Failed probably, partly because this hybrid class has found it impossible to change from a group unto themselves into a group for others, and has at times, like all such groups, chosen as their point of reference, that class which will indicate the way to social oscillation upwards, and not downwards. And since social oscillation upwards in pigmentocratic South Africa goes via skin gradations, the identification all too often is with that class and cultural group which partly fathered them — the Afrikaner.

Opposed to the regime in the land of his birth, Brutus soon became involved in politics and eventually was to fall foul of the apartheid regime. Escaping from South Africa to Lourenço Marques, he was detained on the border and sent back to face trial. While trying to escape, Brutus was shot. He recovered and spent two years doing time on Robben Island. After his prison sentence he left for England where he continued his activities as the leader of SANROC, i.e. the South African Non-Racial Olympic Committee. Ardent sportsman himself, he pursued his pursuers in a field he knew would hit them hardest. And his efforts have not remained unrewarded.

Letters to Martha are poems which record his experiences and feelings as a prisoner on Robben Island. As is the custom in South Africa, Brutus was banned on his release from prison. This not only severely restricted his freedom of movement, but worse still, made it impossible for him to publish anything. Brutus therefore wrote these poems as letters to his sister-in-law Martha. *The Guardian* in reviewing the work wrote: '... in the deft simplicity of the first part of the book, he has grace and penetration unmatched even by Solzhenitsyn...'. This is high praise indeed and for anyone oblivious of Brutus' work hitherto, possibly a bit surprising. Yet before referring to some poems in *Letters to Mar-*

tha, it would, in the interest of ignorance and the ignorant, be well to refer to an earlier anthology, *Sirens, Knuckles, Boots* (1963).

Daniel Abasiokong, writing in *Transition* in 1965 said: 'It is natural that a South African poet with an open sensibility should react to the horny police regime that operates in his country.'⁶ It is impossible for any artist in South Africa to escape the suffocating laws and atmosphere which regulate people's lives in that part of the world. Afrikaans writers seem to have generally avoided until very recently, actual problems. Propagating a culture for the few and belonging to a culture of the few, they could willingly ignore a culture of the many, and create in an atmosphere of 'relative innocence and silence'. The Chris Barnards and the Breytenbachs are luckily redressing the balance, although still too few and far apart. E.M. Forster's 'the poor are unthinkable' rings very true. Yet protest writing at its worst can be appalling. It can so easily develop into tract or pamphleteering literature, relegated to the dustbins of transient interest and inferiority, or at its best mediocrity. Rightly does Stephen Spender warn against poetry 'conscripted on behalf of the victims'. To Brutus's eternal credit, we must say he avoids attitudinizing, moral preaching, pamphleteering and appeals to what Joyce Cary called in an interview on the radio in 1950, 'the power of the creative imagination'. Of himself he says:

A troubadour, I traverse all my land exploring
her wide-flung parts with zest

no mistress-favour has adorned my breast,
only the shadow of an arrow-band.

Brutus himself conceived a good poem to be one in which 'we are conscious of a rich variegated experience which sums up the whole in a complex intellectually satisfying emotion'. Generally one could say that at the point of creating a poem and in the end product itself, there is an element of irrationality. This irrational element has led the poet to be regarded as the mouthpiece of another power inside or outside, a god, a demon, an unconscious or subconscious power. Although writing of music, Browning seems to have referred to that magical element when he wrote:

And I know not if, save in this, such a gift be allowed to man
That out of three sounds, he frame, not a fourth sound, but a star.

One could simply define the poet as a maker of good verse, a definition which would not exclude the irrational element. For good verse is unique. To the general public the poet is a person impelled by emotions, possibly instincts, the inhabitant of a dream-world. The whole creative process may be described as a process of rationality in a state of possession. It is natural that poets tend to regard their content and vision of reality as more important than the form of their poem.

The poet knows that Mallarmé voices but half a truth when he declares 'A person does not create verses from thoughts but from words'. He also knows that poetry consists of life, thoughts, feelings. All of us are subject to reality. The poet more so since he plays for higher stakes by claiming and attempting to give eternal form to his insight into truth.

I would say that Denis Brutus has successfully given eternal form to his insight into truth. At times this truth is painful, although never only a threnody of oppression and imprisonment. In intimate vein he can eulogise his wife as 'the still oasis in a whirling vortex'. He can poignantly portray the unfreedom and oppressiveness of South Africa in an imagery which needs no explanation.

Under *jackboots* our *bones* and *spirits* crunch
 forced into sweat-tear sodden slush
 now glow-lipped by this sudden touch
 Sun-stripped perhaps, our bows may later sing
 or spell out some *malignant nemesis*
Sharpvilled to spearpoints for revenging.

I agree with Abasiékong when he argues that we must see 'these political poems as representing not so much a political attitude as one of several poetical ways in which Brutus's sensibility functions'.

In *Letters to Martha* the reader is given insight into the man of poetic sensibility and creativity forced to undergo a spell of unfreedom in prison. The reader becomes a co-sharer of his unfreedom.

After the sentence
 mingled feelings:
 sick relief,
 the load of the approaching days
 apprehension —
 the hints of brutality
 have a depth of personal meaning;

 exultation —
 the sense of challenge,
 of confrontation,
 vague heroism
 mixed with self-pity
 and tempered by the knowledge of those
 who endure much more
 and endure . . .

The language is simple, almost staccato'd, thus conveying the sense of dazed reorientation and sickening realization of the unfreedom.

Things formally insignificant assume a significance perhaps hitherto unnoticed. Yet never for a moment is one allowed to forget the evidence lurking everywhere.

One learns quite soon
 that nails and screws
 and other sizeable bits of metal
 must be handed in;

and seeing them shaped and sharpened
 one is chilled, appalled
 to see how vicious it can be
 — this simple, useful bit of steel:

and when these knives suddenly flash
 — produced perhaps from some disciplined anus —
 one grasps at once the steel-bright horror
 in the morning air
 and how soft and vulnerable is naked flesh.

Brutus himself has on occasion talked of the 'interweaving of image and idea' and the last line is certainly a good example of what he is capable of.

Prisons are vicious devices, having or producing a subculture of their own and none more so than those in countries where unfreedom reigns supreme. In this claustrophobic microcosmos one reads of violence, sexual assault, friendship and the forging of a common humanity. Occasionally one stumbles on a name one knows and recoils or flinches at the indignity.

Perhaps most terrible are those who beg for it,
 who beg for sexual assault.

.....

But it has seemed to me
 one of the most terrible
 most rendingly pathetic
 of all a prisoner's predicaments.

Intermittently there are flashes of longing for a bit of blue, more *Lebensraum*.

I remember rising one night
 after midnight
 and moving
 through an impulse of loneliness
 to try and find the stars.

And through the haze
 the battens of fluorescents made
 I saw pinpricks of white
 I thought were stars.

Only to be reminded of rude reality, *anxious boots, machine gun post*, and the memory of the *brusque inquiry* lingering longer *than the stars*.

Towards the end he says:

I have lashed them

The marks of my scars
lie deep in their psyche.

Yet not this ostensibly gloating note of victory but a simple *Ecce Homo* epitaphs this anthology.

Of Brutus, one can say as was said of Levski: 'For what does it profit the tyrant, if after 300 years of captivity and humiliation, a land brings forth not a race of slaves, but men like Dennis Brutus?'⁸

Ruth First is neither poet nor novelist, but a person renowned for her political writings. Both husband and wife were deeply involved in the political struggle in South Africa and form an integral part of the long cast of freedom fighters. Her insight into political problems is profound, but not so dry and analytical as to exclude the human involvement. Good journalist that she is, we are shown that horrible prison sub-culture in South Africa in *One hundred and seventeen days* (1965), given asides on other political fighters undergoing the same ordeal. This to an extent detracts from the reader's personal involvement with her plight. But in the process one gets a kaleidoscopic picture which exposes apartheid and its inequities more effectively.

More moving even than the personal psychological struggle of the chief character, is the story and sad fate of Looksmart. Perhaps one should regard these interspersed political detours as a tribute to the strength and magnanimity of the authoress who in no way seeks to over-emphasize her own role or period of confinement. Nowhere is her indictment of the system stronger than in those few pages on Looksmart, the man tortured to death in a prison. Her references to other political prisoners recall a line from Brutus's *Letters to Martha*, 'those who endure much more and endure . . .' Other testimonies only add to this litany of oppression. One of the detainees writes: 'My thoughts were occupied with trivialities. I burst very easily into laughter, my mind seems befuddled.' Or another: 'I flung myself on the mat and started to cry bitterly . . . The thought of another ninety days was too much.' In between there are humorous portrayals of the prison warders, the interrogators, the sub-cultural stream bolstering up the system.

'I identified the wardresses by the sound of them long before I saw them. Female voices. Raucous, Shrill, Pained, Competent (I know my job. I don't lose control but don't think you can get the better of me). In time Raucous and Shrill personalized into two ugly sisters among the wardresses. Raucous was stupid as a stone, and as deaf. She knew by rote the mechanical duties of a wardress . . .' 'Shrill had a face like an underdone crumpled crummet, with eyes as expressive as a fish moth's . . .' 'Pained was a handsome Wagnerian blonde, with long elongated hands, but feet crippled by bunions. Her aches and twinges might have been an excuse for her long-suffering voice and expression, and for her treatment of all prisoners as inveterate nuisances . . .'

Incarceration inevitably involves a reorientation of the individual's life pattern, an attempt to grope towards new psychological basis which would stave off boredom and worse still, for the political prisoner, betrayal. Reading goal diaries, one cannot but escape the feeling that a mild epidemic of Bible-philia and conversion-phobia reigns supreme in 'Western prisons'.

Callous and bizarre is the account of her release and immediate re-arrest, an apparent stock part of the special branch repertoire. 'In the charge office I was sickly silent and tight-lipped. Not till later in the month did I confront Nel with, 'I thought you said you

were releasing me?' to hear his Jesuitical prevarication: 'I did release you. I didn't re-arrest you.'

One hundred and seventeen days is the record of an individual's struggle to endure and of her concern for her fellow sufferers. Her general concern transcends her personal suffering. And therein lies the indictment and the strength of the book.

The Jail Diary of Albie Sachs is, like that of Ruth First, an excellent and moving indictment against the political setup in South Africa. It is an absorbingly human diary in which we meet Sachs the person, his ideas, fears, weaknesses and his points of strength. Here, more than in First's diary, the reader is forced to identify with the chief character. While in no way wishing to equate Sachs' work with that of Koestler, it did at times have overtones of *Darkness at Noon*. Basically the diary is a record of the author's emotions, feelings and daily pattern of life during his period of confinement. The author himself is an advocate who on many occasions had defended other people on political charges and who now, ironically, found himself beyond the pale of that very same rule of law he had so firmly believed in.

From the inception he had established a basic rule not to answer any questions. The urge to communicate was strong and overwhelming at times. One of the most impressive and moving parts of the diary is to be found in chapter two entitled 'Diary of love'. In his loneliness and deprivation he hears someone whistling the going home theme from Dvorak's 'New world Symphony'. This leads to a communication which certainly bears out the fact that 'stone walls do not a prison make'.

'It is in the early afternoon and I am lying in a stupor on my mat when suddenly I become aware of familiar music. The notes are very distant, as though floating in from another planet. I can barely follow the melody. It is a faint whistling that I hear, as silvery and tenuous as a wind-blown spider thread. This is not the jolly music of a policeman. The melody, rich and sad and far away, is repeated. I can make it out. It is the 'Going Home' theme from the New World Symphony. I jump up and listen attentively. Someone is whistling out so that all the prisoners can hear . . . I wait for the plaintive notes to stop, and then I start whistling at my door. The notes soar out high and loud. Faintly, distantly, the response comes line by line. We whistle: salute, answer, salute, answer. First it is my turn, then the whistler's. Once more we leapfrog through the melody, then each whistles the main verse and then the refrain.'

Sachs describes the initial shock one experiences when locked up and the inevitable re-orientation which we have hitherto seen in all the works we have discussed. Confinement and isolation leads to introspection, analysis, a preoccupation with the self. 'So complete is my isolation and so bare my circumstances that the only object which acts as a source of stimulation is myself. I have become intensely self-aware, physically, emotionally, intellectually and the eye with which I look at myself is merciless.'

There are beautiful, almost childlike passages such as the advocate outwitting his captors and taking into his cell his comb which was forbidden, and salivating at the prospect of cleaning the dirt, the flush of the toilet and the music which he now for the first time detected. The reader becomes acquainted with his animal satisfactions, his fantasies: 'I find I enjoy my animal satisfactions. The toilet roars out its gurgling salute. It is like an organ peal or a trumpet blast announcing the entrance of the next performer.'

Sachs never for one moment doubted that he was doing the right thing. He knew and believed that he was locked up 'for not being bad, but for being good'. He realized that

'prolonged solitude and inactivity produce emotional effects whereby rational thinking is displaced'. And therefore he sees to it that he is occupied and has an ordered pattern of life. And there is much to be said for, essentially it was probably this instinct for unadulterated survival which prompted Englishmen to insist on their starched shirts in the humid tropics (see Conrad: *Heart of Darkness*).

Unforgettable is the portrayal of the station commander at one of the prison stations. Here we have the simple, trusting, God-fearing Calvinist with his belief in the three-tiered nationalism of 'God, your people and your language'. One ends up with an empathy for this man and not an antipathy, one feels sorry for him. In him there are glimpses of the naive Afrikaner, the noble savage. One listens to his interpretation of African history and for that matter world history, very much as one would stare in paralytic impotence and awe at a snake. 'Solomon sinned with the heathens' he says, 'and that was the beginning of the fall of the house of Israel.' Original and amusingly unique is his story of the Ethiopians: ' . . . Well, the Ishmaelites and the sons of Ham had mixed marriages in the land of Cush. This land is now the land of Abbyssinia, and just look at the trouble they are causing us.'

At the end, the reader is almost tempted to give utterance to the same unbridled joy of Sachs, 'I am free'.

All three writers have, to use a Pasternak phrase, 'Borne witness' to the nature and horror of life in their country of birth. And one is reminded of another sensitive poet and revolutionary, Khristo Botev, who long ago, wrote this poem to his mother:⁹

Do not weep mother, nor sorrow
that I have become a haidut,
a haidut, mother, a rebel,
leaving you alone unhappy . . .

But, says the poet Botev, you must blame it on the iniquities perpetrated in my country and which has finally

. . . exiled young men like us
To this alien land of sorrow
where we roam and wander homeless
unloved, wretched and uncherished . . .

V.A. February

Books reviewed

Dennis Brutus — *Sirens, Knuckles, Boots*. Mbari, Ibadan 1963; *Letters to Martha*. Heinemann, London 1968.

Ruth First — *One Hundred and Seventeen Days*. An account of confinement and interrogation under the South African ninety-day detention law. Penguin Books, Harmondsworth 1965.

Albie Sachs — *The Jail Diary*. Harvill Press, London 1965.

Notes

¹ Poem quoted in *Encounter*, June 1966.

^{2/5} Quoted in Haskell M. Block and Herman Salinger (Ed.), *The Creative Vision*, Modern European writers on their art. Grove Press, New York 1960.

⁶ See Daniel Abasiokong, 'Poetry pure and applied', *Transition* 23, June 1965.

⁷ *Ibid.*

⁸ See Mercia Mac Dermot (Ed.), *The Apostle of Freedom*, Allen & Unwin, London 1961. (Original quote: 'For what does it profit the tyrant, if after 500 years of captivity and humiliation a land brings forth not a race of slaves but men like Vasil Levsky?' Vasil Levsky was the embodiment of the heroic Bulgarian struggle against Turkish domination.)

⁹ *Ibid.*

Hugh G. Brooks en Yassin El-Ayouti (Ed.) — *Refugees South of the Sahara. An African Dilemma. Contributions in Afro-American and African Studies No. 4*, Negro Universities Press, Westport, Connecticut z.j. [1970], 307 blz. \$12

Sinds de vroege zomer van 1971 is Afrika plotseling niet langer meer het werelddeel met de meeste vluchtelingen (al zijn het er meer dan een miljoen).

De dramatische gebeurtenissen van de laatste maanden in Pakistan, waar miljoenen onder de rampzaligste omstandigheden de Indiase grens over zijn gekomen, hebben de aandacht van Afrika's vluchtelingen afgeleid. Dat is begrijpelijk. Het is mogelijk dat hierdoor de uitwerking van een boek waarop eigenlijk lang is gewacht, nl. een veelzijdige belichting der problemen van en om Afrika's vluchtelingen enigszins beneden de verwachting is gebleven.

Refugees South of the Sahara, resultaat van de samenwerking van meer dan twintig schrijvers, wier kundigheid in hun bijdragen over het algemeen duidelijk wordt weerspiegeld, bestaat uit drie delen. Het eerste bevat de historische, politieke, juridische en humanitaire perspectieven van Afrika's vluchtelingenvraagstuk. In het tweede deel, 'case studies' genoemd, wordt niet zoals men zou verwachten, het leven van individuele vluchtelingen behandeld. Het bestaat uit artikelen die de politieke factoren om de vluchtelingensituaties in verschillende Afrikaanse landen tot onderwerp hebben. Het derde en kortste deel is gewijd aan de hulpverlening op nationale- en internationale schaal. Tenslotte zijn in het boek documenten opgenomen waaruit blijkt hoe belangrijke ontwikkelingen op internationaal-juridisch gebied hun neerslag hebben gevonden in een iets grotere bescherming van de vluchteling. Voorbeelden hiervan zijn o.m. de Conventie van 1951 over de status van vluchtelingen, het protocol over de status van vluchtelingen van 1966, de aanbevelingen van de conferentie over de juridische, economische en sociale aspecten van Afrikaanse vluchtelingenvraagstukken, het statuut van het bureau van de Hoge Commissaris voor Vluchtelingen van de Verenigde Naties (UNHCR) en de conventie van de organisatie van Afrikaanse Eenheid (OAU) over de specifieke aspecten van het vluchtelingenprobleem in Afrika. Ook de programma's van de Hoge Commissaris in Af-

rika worden afgedrukt en geanalyseerd, er is een statistisch rapport bij over de bewegingen van vluchtelingen in Afrika in de jaren 1967 en 1968 en tenslotte is een lijst opgenomen van organisaties die deelnemen aan of bijdragen tot de programma's van de UNHCR. Deze documenten die in publikaties over vluchtelingen nogal eens worden genoemd, geven enig inzicht in de juridische status die vluchtelingen tot dusver bereikt hebben. Het eerste deel van het boek opent met een schets van de historische achtergrond van het Afrikaanse vluchtelingenprobleem van de hand van John Hatch, van de *New Statesman* in Londen.

De schrijver deelt de Afrikaanse landen zowel als de vluchtelingen in categorieën in: de eerste naar de mate van onafhankelijkheid, de tweede op basis van de mate van vrijwilligheid van de vlucht of ballingschap. Zoals te verwachten was worden dan de belangrijkste categorie van vluchtelingen zij die als gevolg van vijandschap tussen verschillende — in dit geval Afrikaanse — volken hun eigen gebied of land moesten verlaten. Ook de schrijver van dit artikel worstelt met het begrip 'tribe' dat hem wel niet bevalt, maar waar hij toch weer de voorkeur aan geeft boven de term 'communities'. Ook hier valt op dat in veel gevallen waar over 'vijandigheid tussen stammen' wordt gesproken heel goed het woord 'volken' of 'volksgroepen' kan worden gebruikt. De schrijver is van mening dat als gevolg van de troebelen die in 1960 in Congo begonnen, van een algemene terugkeer naar de eigen 'tribe' kan worden gesproken, wat op zijn beurt weer toegenomen vijandschap tussen de volksgroepen in de hand heeft gewerkt, met als gevolg een grotere vluchtelingenstroom, waarbij sommigen alleen maar hun streek ontvluchtten, anderen de nationale grenzen (die in hun willekeurigheid voor hen weinig betekenden) overschreden, zoals naar Rwanda, Burundi, Zambia. In een terugblik naar de historie van het contact tussen de blanke wereld en Afrika komt bij John Hatch de slaventijd ter sprake. De schrijver wijst er op dat de Afrikaanse samenleving door deze slavenhandel op twee wijzen is benadeeld. Ten eerste werden die samenlevingen geobsedeerd door oorlogvoering met als enig doel krijgsgevangenen te maken, waarbij de mens handelswaar was, ruilobject waartegen ijzerwaren en textiel konden worden verkregen. Niet alleen werd de eigen maatschappij door het verlies van mankracht en door voortdurende onrust en angst ontregeld, maar ook de stroom van ruilprodukten — tegenwaarde van de slaven — deed veel Afrikaanse maatschappijen kansen missen eigen ambachtelijke technieken te verfijnen of een eigen nijverheid op te bouwen.

Andere belangwekkende artikelen zijn van de hand van Thomas Hovet Jr., 'Boundary disputes and tensions as a cause of refugees', het strakke 'Legal aspects of the refugee problem' van Oscar Schachter en 'Non-constitutional change of government as a cause for refugees throughout Sub-Saharan Africa' van Thomas R. Adam, die o.m. de stelling poneert dat de structurele vorm van veel opkomende Afrikaanse regeringen een belangrijke faktor is waardoor de sociale tolerantie ineenstort. Dit wordt nader omschreven in die zin dat het constitutionele kader dat in Afrikaanse landen overweegt, niet is opgewassen tegen de spanningen die sedert de onafhankelijkheid zijn ontstaan. Het boek is dusdanig ingedeeld dat op iedere beschouwing een commentaar van een andere deskundige in min of meer hetzelfde veld volgt. Hieruit zowel als uit allerlei andere zinsneden in de tekst blijkt dat dit verzamelwerk is ontstaan ter gelegenheid van een congres dat aan het onderwerp van de Afrikaanse vluchtelingen was gewijd. Het is wat verwonderlijk dat de lezer hiervan slechts summier in kennis wordt gesteld in de inleiding van het boek. Als de redactie aan de andere kant van mening zou zijn dat de voorgeschiedenis

van dit boek niet ter zake doet — op zichzelf aanvaardbaar — dan hadden uit de verschillende bijdragen alle toespelingen op mondelinge discussies beter kunnen worden geschrapt. In het derde deel (de hulpverlening) schetst de huidige Hoge Commissaris (UNHCR), Prins Sadruddin Aga Khan, de vluchtelingenproblemen uit het perspectief van de hulpverlenende instantie. Uit zijn heldere en beknopte overzicht zouden wij deze, zonder stemverheffing uitgesproken, maar daarom niet minder gerechtvaardigde klacht willen overnemen: 'Het is een trieste gedachte dat het kleine programma dat ik beheer en dat varieert van \$ 4 500 000 tot \$ 5 000 000 per jaar tot dusverre niet helemaal uit regeringsbijdragen kon worden gefinancierd. Het is inderdaad treurig dat dit zeer kleine bedrag, dat de minimale behoeften van de vluchtelingen uit de hele wereld per jaar vertegenwoordigt, tot dusverre niet in zijn geheel door de regeringen bijeen kon worden gebracht.'

Deze betrekkelijk willekeurige grepen uit een schat van informatie en commentaar hebben hopelijk het belang aangetoond van een boek dat aan een van de werkelijk wonde plekken van de menselijke samenleving is gewijd.

A.E. Bayer

Jean Chatenet — *Petits Blancs, vous serez tous mangés*. Editions du Seuil, Parijs 1970, 272 blz. Fr. 21

Deze roman speelt in de kringen van Franse ontwikkelingsdeskundigen in een fictief Afrikaans land dat nog het meest op Ivoorkust lijkt. Het boek is geen literair meesterwerk en is dan ook terecht niet in de literaire prijzen van 1970 gevallen. Met name de opbouw van het verhaal is vrij zwak, het geheel is te lang en sommige passages zijn eigenlijk overbodig, vooral tegen het eind. Ook de vage liefdesgeschiedenissen die opgedist worden missen iedere diepgang en doen dan ook nogal kunstmatig aan. De schrijver heeft echter wel een vlotte en beeldende stijl en in de meer polemische gedeelten van zijn boek is hij soms een meester in het vinden van juiste en gelukkige formuleringen waardoor het boek toch 'als een roman' leest. Chatenet zegt duidelijk wat hij op het hart heeft en dat is nogal wat.

De schrijver heeft namelijk zelf twee jaar als ontwikkelingsdeskundige in een West-Afrikaans land doorgebracht en dat is hem kennelijk niet in zijn koude kleren gaan zitten. Zijn roman is daarom toch belangrijk als persoonlijk document over de malaise van de ontwikkelingshulp, een document met sterk satirische kanten.

In de eerste plaats heeft Chatenet felle kritiek op het merendeel van de ontwikkelingsdeskundigen die sinds de laatste tien jaar als sprinkhanen over Afrika zijn uitgezwermd. 'Tous ces gens sont venus ici pour connaître l'Afrique, bien sûr. Mais aussi et surtout pour faire du fric. On les a engagés, dans la plupart des cas, avec des qualifications inférieures de moitié aux normes de l'Europe, et avec des salaires doubles. Alors ils perdent l'équilibre. La vie est pour eux chère et facile. Très vite, les notions de travail et de rendement, qu'ils ont acquises en Europe s'estompent . . . Les femmes qui n'ont jamais eu les moyens de s'offrir une bonne, ont un boy et quelquefois un cuisinier. C'est une explosion de respectabilité, la promotion sociale dans toute sa gloire, un sentiment soudain de puissance qui ne s'appuie sur aucune base réelle, et surtout pas intellectuelle . . .

Comme cette puissance ne correspond à aucune réussite effective . . . il faut l'affirmer le plus vite possible aux dépens de quelqu'un. Aux dépens des nègres, fatalement. Puisque la puissance tient uniquement à la teinte de la peau.'

Al deze 'kleine blanken' met hun opgeblazen zelfverzekerdheid en gewichtigheid, hun kant en klare oplossingen voor problemen waar ze in wezen niets van weten, en hun vanzelfsprekende geneigdheid om de Afrikanen als proefkonijn te gebruiken voor twijfelachtige experimenten op alle mogelijke terreinen vormen een geliefkoosd doelwit voor Chatenet's bijtende kritiek. In theorie zijn ontwikkelingsdeskundigen er om zichzelf zo snel mogelijk overbodig te maken, maar in de praktijk, zo stelt Chatenet, gaat het net omgekeerd. 'Il y a un complot, ici comme en France, pour faire croire aux Africains qu'ils sont des aigles et leur faire croire aussi que nous le croyons. Grâce à quoi il y a des présidents africain dans toutes les boîtes, et des directeurs européens. Vous savez mieux que moi que la majorité de ces types ne valent rien, et qu'ils ont eu leurs titres et leurs postes pour des raisons qui n'ont rien à voir avec le travail et le mérite. Alors, il leur faudra de l'assistance technique jusqu'au jugement dernier. Et au fond, c'est tout ce qui vous intéresse.'

Chatenet heeft het echter niet uitsluitend op een bepaald type ontwikkelingsdeskundigen gemunt, zijn kritiek gaat verder en hij stelt uiteindelijk het probleem: ontwikkelingshulp, maar met welk doel? Of, zoals één van de Afrikanen in zijn roman het formuleert: 'L'Afrique des tam-tams est morte et enterrée . . . Bon. Et après?' Wat komt de technische hulp eigenlijk brengen aan Afrika? Natuurlijk, het levenspeil moet worden omhooggebracht en het onderwijs verbeterd en wat al niet, maar moeten we ook aan Afrika onze eigen innerlijke leegte opdringen, onze eigen Westerse beschaving, beheerst door de jacht op geld en winst en zelf verscheurd door een beschavingskrisis zonder weerga? Heel veel Afrikanen zouden in hun hart niets liever willen dan zelf ook 'kleine blanken' worden en sommigen zijn daar al in geslaagd, maar, zo vraagt Chatenet zich af, is dat resultaat eigenlijk wel de moeite waard? Het is ongetwijfeld waar dat veel Afrikanen klakkeloos het gehele Europese levenspatroon overnemen of trachten over te nemen, en dat dat vaak de indruk geeft van iets onechts. De 'moderne' Afrikaan speelt vaak een rol en meestal niet al te best, en hij weet, min of meer bewust, zowel het één als het ander.

Chatenet heeft volkomen gelijk als hij zegt dat de op het ogenblik ingeslagen weg waarschijnlijk naar een impasse zal leiden ('Op zijn best wordt het een soort tweede Brazilië', zegt een van zijn romanfiguren), maar hij is zelf helaas vrij vraag over de vraag hoe het dan wel zou moeten. Daarom valt één van de dramatische hoogtepunten van zijn boek, een interview met een Afrikaanse revolutionair die kennelijk de volledige sympathie van de schrijver heeft, ook eigenlijk een beetje tegen. De door deze revolutionair voorgestane politiek is nogal idealistisch, weinig concreet en komt dan ook niet erg goed uit de verf.

Nu kan men dat natuurlijk moeilijk aan Chatenet verwijten, aangezien men niet van een roman mag verlangen dat hij een oplossing geeft voor een fundamenteel probleem, waar een heel werelddeel mee worstelt en waar tot nog toe maar weinig mensen, ook onder de Afrikanen, iets zinnigs over hebben gezegd. Wel ben ik geneigd Chatenet te verwijten dat hij te veel de nadruk legt op de psychologische en op de beschavingskanten van het probleem en dat hij te weinig oog heeft voor de economische problematiek en met name het economische neo-kolonialisme dat toch mede aan de hele zaak ten grondslag ligt.

Dat neemt niet weg dat Chatenet's boek als document en als persoonlijk getuigenis bijzonder waardevol en bijzonder leesbaar is.

R. Buijtenhuijs

BOEK- AANKONDIGINGEN

Carl Gösta Widstrand & Zdenek Červenka — *Scandinavian Development Agreements with African Countries*. Scandinavian Institute of African Studies, Uppsala 1971, 74 blz. Zw. Kr. 10

Deze studie, omschreven als de eerste poging zowel tot inlichten over de ontwikkelingshulp van de vier Scandinavische landen, tot toetsen en vergelijken van enkele aspecten, als tot uiteenzetten van de technische uitvoering, ontstond uit een bijdrage tot het in januari 1971 in Accra gehouden United Nations Regional Symposium for African Law, die ook aan de vier Scandinavische hulpverlenende instanties werd toegezonden en vervolgens verbeterd en aangevuld, terwijl bovendien de discussies in Accra verwerkt werden.

De schrijvers achten het van belang, dat de meeste deelnemers in Accra 'development agreements' opvatten als overeenkomsten die zowel de voorwaarden omvatten waaronder particulier of overheidskapitaal in een ontwikkelingsland belegd kan worden, als de voorwaarden waarop het aangeboden wordt. Zelf vinden zij de term alleen gerechtvaardigd voor die overeenkomsten, die werkelijk en oprecht tot doel hebben economische ontwikkeling te bevorderen. De Scandinavische inspanning tot het verlenen van internationale hulp menen zij 'to a large extent' toe te mogen schrijven aan gevoelens van een morele plicht en van internationale solidariteit.

Na een korte inleiding behandelen zij het Scandinavische beleid ten dezen, de technische uitvoering, de soorten ontwikkelingsovereenkomsten, algemene voorwaarden waaronder Scandinavische hulp verleend wordt, de aard der verplichtingen van verdragsluitende partijen, de rechtspositie van het bij ontwikkelingsovereenkomsten ter beschikking gestelde personeel, en het beslechten van geschillen. In hun conclusies wijzen de schrijvers op de gevaren van administratieve rompslomp, onvermijdelijke politieke aspecten, gevolgen van een eventuele associatie met de EEG, de invloed van de nationale economische situatie, op de nog vrij geringe publieke belangstelling ('There is a good deal of information to receive, but very little of it is received') en bespreken zij tenslotte nog wat zij een der paradoxen van de Scandinavische hulp noemen, n.l. hulpverstrekking aan landen, bedreigd door de blanke minderheidsregeringen in zuidelijk Afrika, terwijl tegelijk de handel met Zuid-Afrika toeneemt.

Een zevental aanhangsels geven een visie op het toekomstige Zweedse hulpbeleid, statistieken over uitgegeven of (voor Zweden) geraamde bedragen, en organisatieschema's van de Zweedse (SIDA) en Noorse (NORAD) instanties voor internationale hulp.

Robert Traber — *De vlooiëoorlog*. Guerillaoorlogvoering in theorie en praktijk. Vertaald door R.W.Th. Löber. Boom paperback 48, Boom, Meppel 1971. 209 blz. Fl. 12,50

Als radioverslaggever zag de schrijver in 1955 een stuk Franse vergelding in het Marokkaanse stadje Oued Zem (hier hardnekkig Qued Zem genoemd) en sprak hij twee jaar later met Fidel Castro in het Cubaanse bergland. Belangstelling voor geweld als uiterste redmiddel in de arme landen gaf hem dit boek in de pen, dat kan dienen voor een allereerste inlezing in het onderwerp, beperkt tot Cyprus, Vietnam, Cuba, nog wat Malakka en de Philippijnen, en in de tijd tot de eerste twintig jaren na de tweede wereldoorlog. Wat voor theorie doorgaat zijn meest gemeenplaatsen en oppervlakkigheden. Zo staat het woord 'revolutie' op de eerste en de laatste bladzijde, de guerillaoorlog wordt 'een revolutionair proces' genoemd maar er wordt ook geschreven over 'opstand, of guerillaoorlog'; er is sprake van 'de overlappende aard van de industriële gemeenschap' en van 'legalistische — dat wil zeggen sociale en politieke — moeilijkheden'. Wat oorspronkelijk aandoet is het niet altijd. Zo wordt Grivas op blz. 109 zonder bronvermelding geparafraseerd en vervolgens op blz. 129 uitvoerig geciteerd. De vertaling is zwak en slordig: 'hun' voor 'hen' en omgekeerd, 'de Havana regering', 'Batista soldaten', 'urbaans', 'waar hij zijn tanden in kon zetten of onder zijn poot kon vermorzelen', en 'het (zou) niet juist zijn (de guerilla) een ander ontstaan toe te kennen dan de bakermat der revolutie'. Afrika gaat achter 'de praktijk van jungle-oorlogen' op de omslag voorop, maar doet in het boek niets aan het betoeg toe of af.

pae

MEDEDELINGEN

Sociale academie in Tanzania

Tot het soort nieuws dat snel verloren gaat, hoort het bericht, dat half maart in Addis Abeba onder auspiciën van de ECA enige sociaal-werkdeskundigen een week lang vergaderden om het probleem te bestuderen van plaatselijk lesmateriaal en voorstellen te doen om productie en gebruik ervan te bevorderen. Bewijs, dat men in Afrika ook op dat terrein niet stilzit. Zo wil in Tanzania de overheid in 1975 een hogere beroepsopleiding openen voor 'community development workers'. Daarvan op de hoogte, kwam een jaar geleden een aantal Nederlanders bijeen en vormde een werkgroep om Tanzania eerder al te helpen. Over hun activiteiten ontvingen wij een stencil van de volgende inhoud (spelling ongewijzigd):

Voorgeschiedenis

In 1968 bezocht Drs. John van 't Hoff, thans stafdocent aan de Parttime opleiding Cultureel Werk te Amsterdam, Tanzania. Hij werkte voor een internationale organisatie voor vluchtelingen hulp en in verband hiermee had hij enkele besprekingen met de Tanzaniaanse Overheid. Op het Ministerie van Community Development and Rural Administration vernam hij, dat Tanzania op zo kort mogelijke termijn een *hogere beroepsopleiding* wilde beginnen voor *community development workers* (opbouwwerkers). Wegens geldgebrek zou deze opleiding pas in 1975 van de grond kunnen komen (dan begint er een nieuw vijfjarenplan).

Terug in Nederland vroeg John van 't Hoff zich af of het mogelijk zou zijn dat Nederland Tanzania zou helpen met het (versneld) realiseren van haar plannen. Er werd contact gezocht met de Tanzaniaanse Overheid, die reageerde met: we zouden liefst op zo kort mogelijke termijn met kadertraining voor community development workers beginnen.

Oriëntatie in Nederland

Er van uitgaande dat Tanzania tot 1975 geen financiële middelen heeft om de opleiding te realiseren, werd nagegaan op welke wijze Nederland tot het realiseren van de wensen van Tanzania zou kunnen bijdragen. Het bleek dat een beroep gedaan zou kunnen worden op fondsen die in het kader van de regeling '*medefinancieringsprojecten*' beschikbaar zijn. Volgens deze regeling neemt de Nederlandse Overheid 75% van de totale kosten voor haar rekening (tot een bepaald bedrag), wanneer uit het partikulier initiatief 25% wordt bijgedragen. Gedacht wordt in de eerste plaats aan partikuliere initiatieven in Tanzania zelf. Projektaanvragen in het kader van deze regeling kunnen in Nederland via een drietal organisaties gedaan worden, te weten:

- Het Centraal Missie Commissariaat (C.M.C.),
- Interkerkelijke Coördinatie Commissie voor Ontw. Samenwerking en
- de Nederlandse Organisatie voor Internationale Bijstand (NOVIB).

Het C.M.C., dat reeds een medefinancieringsproject in Tanzania realiseerde en goede contacten heeft in Tanzania, liet zich zeer positief uit over de kansen van een academie in Tanzania. De landelijke werkgroep overweegt nu de drie genoemde organisaties te vragen gezamenlijk de overheid te verzoeken dit project mede te financieren. Hoe dan

ook, de oriëntatie heeft geleerd dat het betreffende projekt zeer positief ontvangen wordt, temeer omdat Tanzania een konsentratie land is voor Nederlandse ontwikkelingshulp.

Besprekingen in Tanzania

Gedurende de zomer van het jaar 1970 hebben John van 't Hoff en Eric Schuurman (stafdocent aan de Nijenburg te Baarn) besprekingen gevoerd met de Tanzaniaanse Overheid.

Hier volgen enkele belangrijke resultaten:

1. De sociale academie wordt een projekt van de ministeries van:

- Health (departement Social Welfare),
- Agriculture and Rural Development, en
- Information.

2. De gezamenlijke ministeries zijn voor het realiseren van de opleiding op korte termijn aangewezen op financiële steun van Nederland; door het ter beschikking stellen van land en (mogelijk) het betalen van één of meer docenten zou Tanzania een deel van de kosten op zich kunnen nemen.

3. De gezamenlijke ministeries hopen de opleiding in juli 1972 te starten met 35 studenten.

4. De plaats van de academie is nog niet bekend. De Tanzaniaanse Regering geeft de voorkeur aan Dar es Salaam. De opleiding zal dan van de faciliteiten van de Universiteit gebruik kunnen maken. Het zal echter een tweejarige 'diploma'-studie worden (géén 'de-gree'-studie).

5. John van 't Hoff en Eric Schuurman maakten duidelijk dat Nederland bij eventuele steunverlening geen voorwaarden zal stellen: het onderwijsprogramma is een zaak van Tanzania zelf. Ook wenst Nederland — tenzij men er om vraagt — geen functies te claimen voor docenten.

6. Uit de (voorlopige) visie op de opleiding citeren we:

'The two-year curriculum whould cover four general areas: human behavior, to be studied from psychological, sociological viewpoints (1); principles of social organisation and administration (2); social welfare services, their philosophical and practical raison d'être (3) and social work methods (4). A strong emphasis would be placed on fieldwork to help the students to integrate and succesfully apply his theoretical background, while still benefitting from the experience and guidance of supervisors.

A preparatory [course] would be available to students lacking sufficient background for immediate entrance into the main course of study. The proposed program is designed to train a corps of social workers and personnel for related social fields.

The goal of social development would be persued through the principles of self-help and self-reliance. Trained personnel, through their understanding of local communities and knowledge of modern resources, could help smooth the process of growth and change.'

Bezoek uit Tanzania

Begin april 1971 voerde de landelijke werkgroep te Amsterdam besprekingen met Mrs. Fox (Ministry of Health, dep. Social Welfare) uit Dar es Salaam. Het is de uitdrukkelijk-

ke wens van de ministeries in Tanzania de opleiding zo snel mogelijk te beginnen. Een groot aantal technische en financiële details werden besproken: de landelijke werkgroep verwacht binnenkort een gedetailleerde projectbeschrijving (inclusief kostenbegroting) vanuit Tanzania te ontvangen.

Het project Sociale Academie Tanzania (organisatie):

1. Werkgroepen

Op bijna alle sociale academies — Amsterdam, Den Haag, Rotterdam, Breda, Eindhoven, Sittard, Baarn, Enschede en Driebergen —, alsmede op de jeugdleidersopleidingen in Baarn en Nijmegen en de school voor journalistiek zijn werk(aktie)groepen opgericht. Verwacht wordt dat in september ook Tanzania-werkgroepen zullen starten aan de G.U. en v.u. te Amsterdam.

- a. Tijdens een landelijke bijeenkomst hebben de werkgroepen toegezegd alles in het werk te zullen stellen om per werkgroep (academie) nog dit jaar f 7500 bijeen te brengen.
- b. Elk van de sociale academies in Nederland zal tevens gevraagd worden gedurende drie jaar een aantal studiebeurzen voor de Tanzaniaanse studenten voor haar rekening te nemen.

Ideëel doel

Nadat de werkgroepen zich in de problematiek van Tanzania en de Ontwikkelingsproblematiek in het algemeen hebben verdiept, zullen zij *informatie doorgeven* op de academies of daarbuiten. Zij beogen hierbij de *betrokkenheid* te vergroten t.a.v. de *mentaliteit en structuren* in de Noordelijke landen (Nederland!), die geen perspectieven bieden voor de ontwikkeling van de arme landen, en *visie* te ontwikkelen t.a.v. de functie van de agoog (arbeid in kosmopolitiek perspectief).

Materieel doel enz.

- a. ca. 25% van de oprichtingskosten (max. f 100 000) voor de bouw van de academie bij een te brengen (zie boven);
- b. Vervolgens zullen we zorg moeten dragen voor de studiebeurzen van de studenten voor minimaal 1 jaar en maximaal 3 jaar.

2. Kontaktgroep

Vertegenwoordigers uit deze groepen komen eens per maand in Utrecht bij elkaar voor bespreking van de aktieplannen.

3. Landelijke kerngroep

De landelijke kerngroep bestaat uit een tiental studenten en docenten van verschillende academies en universitaire instituten.

Haar *taak* is:

- a. service verlenen aan de verschillende werkgroepen: informatie doorgeven etc.
- b. meedenken over, koördineren en begeleiden van akties.
- c. verzorging van publiciteit (pers, radio en t.v.).

d. contact onderhouden met de Tanzaniaanse regering.

e. contacten leggen met de Nederlandse regering.

In november 1970 organiseerde de landelijke kerngroep een 400 gulden-actie onder docenten en medewerkers van alle sociale academies. Deze bracht ruim f 5600 op.

De leden van de landelijke werkgroep zijn:

John van 't Hoff (voorz.), Prinsengracht 79, Amsterdam, 020-225446

Ad Bijma (vice-voorz.), Nieuwe Boschstraat 37 A, Breda

Eric Schuurman (secr. buitenl.), van Dijcklaan 5, Bilthoven, 030-786770

Julieke Tellegen (secr. binnenl.), Eglantierstraat 14, k. 20, Amsterdam

Adri Compen (penningm. , Fraunhoferstr. 30, Amsterdam

Sjef Gusenhoven (informatie), Oosterburgergracht 25, Amsterdam

Margreet Timmer, Prins Alexanderl. 8, Breda, 01600-33319

Iris Addens, Binnenbrouwersstraat 2¹, Amsterdam

Joke Dikker Hupkes, Utrechtsestr. 33¹, Amsterdam, 020-230070

Piet Kruithof (adviseur), Pres. Kennedylaan 140, Oegstgeest

Giro: 2391, Amrobank, van Baerlestraat Amsterdam, t.n.v. Tanzaniaprojekt: nr. 433333332.

Landelijk sekretariaat:

Julieke Tellegen

Eglantierstraat 14, kamer 20

tel. 020-234719

Amsterdam

Voor informatie:

Sjef Gusenhoven

Oosterburgergracht 25

tel. 020-229168

Amsterdam

Wij kunnen hier nog aantoevoegen, dat de landelijke werkgroep ook als kerngroep fungeert, dat de werkgroep als geheel de gelden beheert, en dat inmiddels contact opgenomen is met het Nationaal Centrum voor Ontwikkelingssamenwerking in België (Brussel), welke instelling eveneens mee gaat werken in het kader van haar eigen 'Solidariteits-actie 11.11.11.'.

W.S.O.

Van de Werkgroep Studiereizen Ontwikkelingslanden (wso), sinds januari 1970 stichting, ontvingen wij het jaarverslag over 1970. De wso stelt zich tot doel doctoraal-studenten aan Nederlandse universiteiten en hogescholen, die zich in het kader van hun studie op ontwikkelingslanden richten, in staat te stellen tijdens hun studie gedurende een periode van ongeveer zes maanden onderzoek te verrichten voor hun doctoraal-scriptie of stage. Op haar eerste vergadering reeds nam het Stichtingsbestuur het principiële besluit ook aanvragen van niet-universitaire studenten op dezelfde wijze te behandelen als de aanvragen uit de universitaire wereld. Studenten van de Sociale Academie te

Rotterdam maakten als eersten gebruik van deze verruiming. Bovendien werden in 1970 ook steunaanvragen ingediend voor het lopen van co-schappen in ontwikkelingslanden. Een commissie van betrokkenen gaat de wso in deze aangelegenheid adviseren.

Het Algemeen Overzicht, waaraan — op het stichtingsdoel na — het bovenstaande ontleend is, vermeldt o.m. nog, dat 'de wso beschikt over een aantal projecten waar studenten zich voor kunnen inschrijven. Daarnaast kunnen studenten ook met een eigen project komen'. Tot de landen waarin de wso in 1970 keuzeprojecten kon aanbieden behoorden Dahomey (tuinbouw) en Kenia (volksgezondheid). Beide projecten stonden ook voor 1971 open, in welk jaar bovendien nog een project van de Grontmij in Tunesië beschikbaar kwam.

Het Financieel Overzicht maakt o.m. duidelijk hoe de organisatiekosten gedekt worden: 'De NUFFIC stelde de wso kantoormruimte met telefoon-accomodatatie ter beschikking, gaf de wso weer de gelegenheid gebruik te maken van de diensten van de type- en stencilkamer en vergoedde de reiskosten van de leden van het Dagelijks Bestuur naar Den Haag. De resterende kosten worden niet uit de normale fondsenwerving [bij de overheid, het bedrijfsleven en verscheidene niet-universitaire fondsen] gedekt, maar door groeperingen waar de wso direct uit voortkomt en waar zij voor werkt: de universitaire wereld.' De kosten voor bestuur en secretariaat bedroegen in 1970 *f* 8 820 58 op een lastenrekening — na aftrek van het verliessaldo over 1969 (*f* 724,58) — van *f* 91 312 87. De eigen bijdrage der studenten bedroeg *f* 300 per maand verblijf in het land van studie, wat voor de projecten in 1971 tot *f* 350,— verhoogd werd. In 1970 zijn 22 studenten geselecteerd, welk aantal in 1971 reeds in augustus werd bereikt. Jaarverslag en nadere inlichtingen zijn verkrijgbaar op het adres van de Stichting wso: Anna Paulownastraat 26, 's-Gravenhage, tel. 070-630550 (toestel 232).

